

Zapisnik Sabora Trojedne kraljevine Dalmatinske, Hèrvatske i Slavonske
5. i slèeđih mèseca lipnja i sèrpna danah godine 1848. dèržanog.

Godine 1848. 5. i slèeđih danah mèseca lipnja i sèrpna u Zagrebu najprije na piaci svete Katarine, posle pako u kazališnoj dvorani pod predsedničtvom preuzvišenoga gospodina barona Josipa Jelačića Buzinskoga, bana od Dalmacije, Hèrvatske i Slavonie, c. kr. feldmaršallajtnanta, tajnog savètnika i komornika, istih kraljevinah vèthovnog kapetana, dviuh pèšačkih regimentah banskih vlastnika i Banskog stola predsednika dèržanog Sabora čini.

Članak I.

O umèštenju bana.

Budući da se je sila naroda iz dalekih i bližnjih krajevah domovine sakupila, za da dionikom može biti narodne svečanosti umèštenja bana, da gleda zvèzdu preporodjenja i prave slobode svoje, a inače dosta prostrana kazalištna dvorana za toliki narod oviš bila bi tesna, odredjena bi za tu svèrhu piaca svete Katarine, gdè sakupljene zastupnike naroda, duhovne častnike i velikaše presvètli gospodin Varaždinske županije vèrhovni župan Mirko Lentulaj u kratkom govoru pozdravi i polag starodavnog običaja kao najstariji vèrhovni župan sèdnici otvari.

Posle toga čitano biaše vlastitom rukom kralja podpisano naimenovanje preuzvišenoga gospodina barona Josipa Jelačića za bana Trojedne kraljevine, koje u prevodu ovako glasi:

»Ferdinand itd. Častni, poštovani itd. Buduć da smo čast bana kraljevinah naših Dalmacije, Hèrvatske i Slavonie izpražnjenu ostavkom velmožnoga grofa Franje Hallera milostivno podèlili našemu vèrnому i milomu baronu Josipu Jelačiću, u nasoj c. kr. vojsci pukovniku, na obilni dokaz naše kraljevske naklonosti, koju zahtievaju zasluge njegove osobite i znamenite službe i naše kraljevsko zvanje, smjerajuće samo na obće dèrzave dobro i korist, i ujedno ga na čast našega general-majora uzvisili, i častju pravoga tajnoga savètnika ukrasili: zato to vašim vèrnostim ovime javljamo i milostivno zapovèdamo, da ne propustite rečenoga barona Josipa Jelačića, za kojega umèštenje u nazònosti vaših vèrnostih osobito smo odredili našega takodjer vèrnoga, nam iskreno miloga, častnoga Jurja Haulika, zagrebačkoga biskupa, za pravog i zakonitog rečenih Kraljevinah bana priznati, dužnu mu čast izkazati, i u svih na bansko zvanje spadajućih stvarih i poslovih njemu poslušni i podložni biti, i u svestranom promicanju obćega blagostanja i previšje službe zajedno vècati, pomnivo ga pomagati, i sveudilj se š njim savètovati, koji u ostalom itd. Dato u Beču 23. ožujka 1848. Ferdinand m. p.
Ladislav Szögyeny.«

Zatim naimenovao je presvètli gospodin predsednik uz želju naroda zastupnikah jedan odbor pod čeonictvom presvètloga gospodina biskupa beogradskoga Josipa Šro-

ta, da svetijega gospodina patriarhu Josipu Rajačiću, u sredinu naroda pozove i dove-de, za da preuzišenoga gospodina bana, kako je pretečno opredjeljeno bilo, na banski stolac umesti i zakune.

S uzhićenim srdcem primili su gospoda zastupnici naroda svetijeg gospodina patriarha, i na radost njihovu niš nije više falio, nego pribitje preuzišenoga gospodina bana.

Iskrenu radost ovu izpunili zečeli gospoda zastupnici naroda odabrali su tri odbora, jednog pod čeonictvom presvetoga gospodina biskupa senjskoga Mirk Ožegovića, drugoga pod čeonictvom presvetoga gospodina vladike pakrakoga Kragujevića, a trećeg pod čeonictvom presvetoga gospodina kraljevskoga vladike Eugenija Jođovića, da preuzišenoga gospodina bana, ovog ljubimca naroda, u krilo naroda dovedu.

Uz gromki živj, uz miloglasnu muziku, uz pucnjavu topovađa dodje preuzišeni gospodin ban u sredinu sakupljenog naroda, stupi na začelje stola, i pozdravi narod sldećim u srdče dirajućim govorom:

Gospodo zastupnicu naroda, mila braťo!

Ponosio sam se svaki, što me je hrvatska magika u hrvatskoj domovini ruđala, nu zora slastič života moga tek onda mi svaku, kad me je mili glas naroda u sredini svoga kao bana pozvao, i najmilostiviji vladalič naš vršnaci se u željom naroda za bana namenovao.

Nije mene uvrščio odlikovanje, što mi je tako sjajno čast u dači pola, ne, ne, mene je uvrščilo površenje naroda, mene je srčitila slast da narodu narodni bau podređen.

Evo sam, mili narod! dušom i tělosom tvoj ban, primi me u bratinsku narutaj svoj i budu uveren da ču jedino za domovinu i kralju živiti i umrijeti.

Pođedje časti moje obljano sam juče tebi narode! sada molim da se takovo ovdje u skupštini narodnoj proglaši i da se ja ondi, što jedna čekam, narodu i kralju zakunem.

Sad se još jedanput pročitoval naičišće imenovanje, zatim se postavi razpolo i dvje grecice svete pred svetlog bana, koji dgnuvši tri pěsta u vis za svetještem patriarhom izreče sldeću po posebnom odboru na temelju stare banke prisegje izrađenju i po saboru odobrenu prisegu:

Ja Jelisa Jelica, ban Kraljevinab Dalmacij, Hrvatske i Slavonie, priznjen na živoga Boga, Blaže-nu Đuru Bogorodicu Mariju i sve svete i izabrane božje, te tveđu vjeru zadnjem i občasnim priznamene, premoćnom i nepredobitnom principu Ferdinanda I., caru od Austrie, od Ugarske, Čeke ovoga imena V., Dalmacije, Hrvatske i Slavonije kralju apostolskomu, nastoljome dževđe prinicipu i gospodinu našemu premlistovnomu: da cu Njegomom potestenomu carko-kraljevskom Veličanstvu vezdu vrat, poslušati i oddan biti, njegovim batničkim i naslednikovim čast, dostojanstvo i korist vezdu posjeti i promicati nastojati, itekako pak po mogućnosti odvratiti. U ostalom za njegovom Veličanstvom hoda po svetu dobroću moju kao iskreni domovine sin i Kraljevinab Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ban, ove Kraljevine i narod, kot u njih prebiva, u njegovoj slobodi i njegovim pravilim, zatim ustav zemaljih ovih, kao što i moram, i komu prilici bez slaksogu obzira proti svakom uskočju, nepravdi i uverđu, i proti svakome nepristupu krčkama branići, tititi i čuvati. Izgao toga ču zakone dževđane

djena, krčpost vremsti ove i naša odsljana – pridajmo braju krasnog posločni sadanjeg veka: sloboda, jednakošt i brtvošt zlatom pitane i u srdče ukorenjene reči: vremnost vladavoci našem!

Odnošenje našem pram Ugarskem ima tri strane, naime kako biće prije, kako stoji sada i kako da bude u buduću.

Kako biće, to spada u dogovoritveno, kako da bude u buduću, posao je Sabora našeg, i zato niti ne mogu niti da u tom obziru oblične govorim, i da se s mojim osobnim mnenjem predpostavljam pretrisavanju saborskom; ali budući da je po željbi naroda, koja su i moje želje, savez sa krunom ugarskom izvršen, koja kruna jest i naša domovina kruna, jer ukrajuje glave onih kraljevina, koji su vladali i vladaju nad hrvatskim, slavonskim i dalmatinskim žemljom: – zato dužen sam vas pozvati i opomenuti, da glede naših odnosinja napravimo Magarom takovo si vremeno našela, ušed kojih usdržati će se savez s rečenom krunom ugarskom, tim vendar našim da jednako pravci i slobodno razrijanje narodnosti svim narodima, koji živju pod ugarskom krunom, pristo i nepristopeči ostale.

Ali brojol nećemo mi mertonu samo zlatu od krunе privigneti blići, – on kći krunu nosi, neka bude živi uši saveza tega, – i zato bićemo, da u buduću savez taj samo tako traže, da kruna ugarska sklopčana ostane sa visokom dinastijom našom i smislu santeke pragmatike.

Ustanovljenje našeg razjedja pram Ugarskog opredeli da name pravim za pretrisavanje naša saborska, ne same i smislu zakonotvorstva, nego također i obzira unutarne upravljanja našeg.

Brajol na temelju slobode, jednakošt i brtvošt osmisljava i osmisliti se imaju sna odnošenja medju vladom i narodom, medju đurđevom i đurđevom, medju narodom i narodom – to zahvali silu dub vremena, i komu dočekivati k savršenosti teži.

Na ongi temelj stvarićem i mi naše odnošenje prama Magarom, jerbo ne možemo već proti njima nepristupi obvezati stvari osmisljenoj bratstvu i sruđuju savez jumiči nam zato, da čemo vladajuću medju našim razjedima pristupit učinkom rukom učiniti moći.

U nerijetkom ipak slučaju onom, ako bi se Magari proti nam i našim suplemenikom u Ugarskoj i nadalje ne kao braća, već kao postolički ukrasili, neka znađe, da smo pripremili njima s mačem i ruci dokazati, da je po željko vreme, da jedan narod nad drugim gospoduje, đurđe se recišu džen dnevnog domovina bana Ivana Erdödija: „Rugum Regno non praescribit leges“.

Na stranu dakle sa samostojim Magaratu – mo ga nismo prezglije pre 15. ožujka – a paši ožujkog pretrata slomili smo ga i uništili, – i time u sadanjui naš polozaj proti Magarom došlo. Proti njihovom gospodovanju zatvemo se i nadalje osigurati, – i budući da se mi možemo samo takovoj vlasti podložiti, koja polog glavnih načela standardne utrava našega nam upravlja i uglašju kraljevske moći, – zato niti im se bottili, niti smo se mogli sadanjui magarskoj vlasti podstići, jer ovo ne samo da ne stoji u nikakvom zakonitom odnošenju s vlastju kraljevskom, – već je sasumne kralja od sebe svojvođno zavisio učinila, ter tako načelo monarhiju i temelju vrednalu.

Nao je u pretrisavanje proti svobi mojoi i meni površenih đurđevnih nezakonito izgulan komisije obično spuštiti – ne baš je za ona sumnječa, kada smo proti kralju, proti čelekaptanu po sankti pragmatice godinjenim đurđevnim čitavu Monarhiju – i da u sru i kralja sverenom kolon učitati namiravan: to su stare pismo, koji ja kao golo uštu pozvate laži od nas odijam – nati čim je za nas govoriti.

Što se pak toči sumnječa parlanskih naših težegib, bočeno očito izgovoriti, da se sru simpatija i ljubav pram suplemenikom našim slavanskim preteže jedino na narode, nipošto pak o vlasti njihovu, jerbo u toj sveobukoj učajemljivoj ljubavi našljemo najjače jamstvo narodnog života našeg,

obdržanati i svim koji bi pred mnom pravdu tražili, kai i u svakom poslu, koi će na miju dobroć spadati, ne gledaći na osobu, bogatu i sromaku, kao ni na razliku stolista ili vere, i zemetuši molje, mite (darove), nagnje, strah, mernjiv, ljubav i dopadnaju, kako po Bogu i pravdu njegovoj pronađen, da činiti moram, pravedan i istinu sud i po mogućnosti mojog učiniti, i kako što sada njedostu tajnomu đurđevu ili pobratinstvu niti među granicama đurđevih njegovog carskog veličanstva niti ravan njih ne pripadam, tako niti od sada u buduću u kakvenog takovo tajno đurđevu pod kojim god izžlikom spustiti se neću – tako mi Bog pomoga, Blažena Děva Maria i sveti sveti i izabran Božić.

Pošle dovršene zaklette bi sveti gospodin ban uz gromki živio i pucnjavu topovah triput u vis dignut, za time predstavi se umišljeni svetiči ban narodu sldećim krasnim govorom:

U ovu prizgi izuzena su sva odnošenja moja prama kraju i vama vrđenim džen naroda zastupni-kom, i po vam pram čitavom narodu. Sveti su meni prizgin postala odnošenja ora, ali sva mi bila i biti ē mi uček po sladkom i vremenu čitavom, koje neugasivo gojim za domovinu moju.

Seobio blago novog vremena: sloboma, prispila je našu domovinu.

Cim da vam javim veselje, radost, da rekenem razkoš sirdca moga, što je baš meni sreća ta u dio pada, da sam mogu čas zastupnikom naroda pereviti reči od sloboda.

Domovina naša imala je junakice u slavu banovih, pripozala je to dogodovitina – pripoznjem to isto i ja – da li je ikoni bau bio srušni od mene? o tome dvojim, jerbo sam ja u rčezanju mi ljubavi od naroda mogu od najsrđivijih – srušnii!

Evo brojat sloboda postala istinom i da je već svojina naša, tko može sumnjati? Ta vi ste dokaz živin, vi znak evoči ovog blaga božanskog.

Slobode glas sakupi ovđe zastupnike naroda, kai to možebiti nikad pralidovi naši sakupljeni bili nisu.

Niste više ovđe zastupnici samo naši – niste branitelji povijenih stolih, ne – vi ste slobodni mužen, slobodni zastupnici slobodnog i džen naroda.

Isti onaj glas slobode poziva i na zastupnike jučake krajne naše: Zdravni bili u kolu vreme bratje svoje, blagoslov vam bio, od svemogog Bogaz Neka vas i nas vidi zajedno bratki skopjane, da zadača naša srušno razređemo za domovinu našu.

Nesta vremenom onih, u kai se nas vi srami branili silnom svomoj desnicom, sad smo i mi branitelji i čitavri, i neka dobro pogreb, sači bari naroda jedna ruka, jedno srdce i jedan golenj nepobjedivi junak, u vrme pak blagog mira nastajivu čemo se učuvanjem jednakačkih đurđevjanskih prava.

Zadača naša jest veličanstvena: ako je već razređeno, učinićem domu našemu čest i slavu.

Sljemenita staza vodi k cilju tomu, ali makar jo tako gorka i težka bila, mi moramo da njom udarimo, za da čest u sru naroda vrednjemo, jerbo spravo u tom stoji saderžaj svih svjostišta, koja nazajnja glavu bilježe sastojanja narodnoga. Zato ste ovdi sakupljeni – srušnijet – al pozorno i sa svom srdcu i sona snagom, jer budite uvereni, da od rešenja sadašnjih naših okolnosti zajedno i budućnost naša zavisi.

Odmjene naše pram milostivom i dobrrom kralju našem i visokoj obitelji njegovoj – zatim razmjeđi među Ugarskom i nama, glavni su kano živili narodnog i političkog života našega.

Brojol neprorčiva vremnost prama kralju našem kraljevstvo je, koja od vika narodu našemu privo-

Zakone, koje su stolici i redosi na minulom Saboru ugarskom i pridruženim Kraljevinab učinili, i koji će bini naši slave vrđni poklarsi predložiti, ostavljajući pretrisavanju sakupljenih ovđe zastupnika naroda.

Jedno je što mom srdcu bolest zadaje, to, što braju našu Dalmaciju u sredini našoj ne vidimo, nu nadam se u rođeblju njihovu, da će svu snagu svoju upotrebiti, da se starodavni savez naš, kai sada samo po naslovom obstoji, u izumru pretvori.

Napominjem vam napokon jošne i one naredbe moje, koje sam ja u miloj domovini, kao samoj sebi ostavljenoj za uzdržanje soli potrebnog mili i reda prirvenemo učinu. Necu ih polako razlagati, pozvate su nam – prusidite u tihu domovinu našeg i izvrste venu njih odluku našu. Ako budu zastuplje odobrene naroda – vrećite mi, da tu time zadobiti nagradu nagradu dželovanja moga – vrećite i to, da se u meni pravili nisti, vrećite, da će do već veka za domovinu i kralja živiti i

Ustrossi, kai ne predloži kraj Ferdinand! da živi naš ban Jeladić!

Ustrossi velik i znajmeti je dogadjaj onaj, jer u njem leže našljepi nade naši, u njem leže sloboda srčka i kralja budućnosti jugoslavenskih naroda, potomak slavni predložak iz čiste slavjanske kraljevi, odgojen i naponj mlečkom velike materi Slav, od dženstva do sed pod oružjem i lego i astro, kako vojskom, tako i narodom mudro upravljao, ne moželi nam ne jamiciti, da ćeš ova ne danas nabroženo veliko i ogromno brime onako, kaka si sad Bogu, kralju naroda i đurđevnjom stazu srećno prizgo, venu i srećno kroz svu dane života tvoga, kai neka bude mnogoljet, nositi, pretrije kralja našeg i njegove presevle obitelji, milu domovinu našu, jučake narod naš, slavski narodnost našu, sreće cerkev naše, slavski sloboda naroda našega, kraljevskom trojicom misljom do poslijede kapljiv kralji proti svakoga i unutarne i vanjske nepratjelja jučacki braniti i tititi, da ćeš svakom jednaku pravica kroviti; da ćeš o prosvjetjenju puka, i o svakom njegovom napratičku i poboljšaju duševnog i tlesnog stanja, kao dobiti i brižnji otac venu i bez amora brigu nositi.

Ovu se slatke naše nade, ovo su steta občinja toga. Da Bog, da nam se živimo. Daj Bogu, da ih ti, preuzeti naš Ban, mila kralji naši i dična glavo, srećnemu i domu obititi!!!

Da je Bog jer ovo sve njegova steta vođa, a volje Bogu mora biti istina, mora biti izgvanjen! Mi ćemo svr i kolena padati i od njegova mlađeđe proučiti, da odgji na svoje božanstvene dare, da te umudiš svojom premudrostju, da ti učeli svoje svabje, da učeli svoju jučaku miticu, da te pokrećeš svuštu nemoguće svoje denice, da svetna milu glasu tvogu neuhedim vencaju slave i pobedi!!!

Stogod počinj, što radio budet, u imu Boga radi, jer tko na ovom kemužu živi, na tverdi stoni živi,

Hrvatski državni sabor 1848.

slobodu naroda, milu narodnost našu, čast i slavu Trojedne kraljevine; brani velim ova dragocena blaga
hrabro, odvažno, i ne sumnjači nikada o dobrom uspjehu, jer je s tobom prava, s tobom je junacki
narod, s tobom je svemogući Bog!

Da živi naš preuzvjetni Ban, naša dika i junacki ponos.

Sédačni govor svetješteg gospodina patriarhe sljedio je dugotrajni gromoviti *časnik* i
zatim budu sveti ban i patriarha od uzihutnoga naroda u znak iskrene ljubavi i neogra-
ničenog strahopučtanja na rukama u crkvu Svetoga Marka odnešeni, gdje je presveti
gospodin biskup senjski Mirk Ožegović slavu i dliku Boga otca misu u narodnom
jeziku odgojio. Konačno odošle su skupla u Istočnu crkvu, da se i tamo Svetomogućemu
zahvale na toj milosti, što im je tokom otca udjeli, i svetu pokazu da su braća Zapad-
ne i Istočne crkve jedno srđe i jedna duša.

I tako bi dovršen čin svećanog umištenja preuzvišenog gospodina bana. – Slava
mu vek do veka!

Članak II.

O izboru vêrbovnog kapetana Kraljevinab ovih.

Narodu Trojedne kraljevine po starodavnim zakonima i starom običaju pripada
pravo izabirati svioga vêrbovnoga kapetana – pravom ovim od stoljeća nije se narod
s tolikom radoštu poslužio, gdje si može izabirati za kapetana muža u kojem domoljubje,
mudrost i krépku desnicu sve svoje i domovine nade s punim pravom položiti može,
muž taj je sveti gospodin ban Josip Jelačić, kojeg je narod jednodušnim uzklikom za
vêrbovnu kapetana Trojedne kraljevine izabrao i imenovao.

Članak III.

O odobrenju i potvrđenju priremenih banskih naredbab.

Sabor ovaj sa blagodarnosti i séračnom zahvalnosti opominjući se svim naredbama,
koje je sveti ban Kraljevinab ovih baron Josip Jelačić prie umištenja svoje učinio,
i uvažavajući njihovu neobodnu potrebu, vrednost i korist za domovinu, priznaje sve
za svoje i posve ih odobrava i potvrđuje.

Članak IV.

O izboru privremenog prabiližnika.

Budući da je uredni prabiližnik Nikola Mikić prigodom Sabora ovoga sfalio, pri-
nudjen je bio sabor ovaj izabrat privremenog prabiližnika, koji će kroz tečaj saborskih
sédičnika pero voditi – i zato izabrat je narod jednodušno za privremenog prabiližnika

540

Saborski zaključci

Franju Žigroviću, velikog bilježnika Križevačke županije, koji takodjer odmah mesto
prabiližnika u Saboru zauze.

Članak V.

O zahvalnicu na milostivog kraja i predstavki glede Dalmacije i vojnog vêrbovnog zapovědnitva banskog u Dalmaciji i Slavoniji.

Pošto je Njegovo c. kr. Veličanstvo naime novonamjenjanjem gospodina Josipa barona Jelačića
ča Bužimskoga za bana Trojedne kraljevine, jednu od najvećih i najvrucihi želja naroda
da jugoslavanskog očinskog svojom milosti izpunio, tako Sabor ovaj zaključi, da se
jedna zahvalnica na Njih c. kr. Veličanstvu sa izraženjem istinite stinovne blagodarnosti
upravi i zajedno izjaví, da je Sabor sve od svetoga bana do sad učinjene naredbe i
korake za potrebiti e nužde ih priznavši, odobrio, i za svoje priznao – nadalje, da se
Njegovo Veličanstvo umoli da i po zakonima i histori, i po srodstvu Kraljevinam Hrvatskoj
i Slavoniji pripadajuću Kraljevinu dalmatinu, istim Kraljevinam kao njihov
čelokupni od neđa dio reinkorporira, i tako ju pod vlast bana, koji je zajedno i ban od Dalmacije, stavi – konično, da se istome banu kao vêrbovnoj poglavici Trojedne kralje-
vine vêrbovno zapovědnitvo nad vojskom i u Slavoniji i Dalmaciji kako i u Hrvatskoj
polag starodavnih prava opet podeli.

Članak VI.

O pozivu i proglašu na bratu Dalmatinu.

Sa žalostom opazivši sabor ovaj, da dočim su ovi sabor brata Česi, Srbi i Slovenci
pošteli i sakupljeni narod hrvatsko-slavonski po svojim poslanicima pozdravili, od
bratje Dalmatinu, skoprem pozvanih, na ovom saboru niti jedna se duša ukazala i
pojavila nje – zaključi i opet na nje izdati jedan bratinski progas i pozvati ih, da kao
čeloviti dio Trojedne kraljevine sve sile upotrebe, da se što prie s bratjom hrvatsko-
slavonskom slože i stope.

Članak VII.

U savezu Vojvodine Sérbske sa Trojednom kraljevinom.

Želje i zahtjevanja sérbskog u novoustrojenoj Vojvodini Sérbskoj živućeg naroda po
jednom pod predviđenjem njegove svetosti gospodina patriarha Josipa Rajića izasla-
nom sérbskom odboru Saboru ovom saobčena i u tom sastojecu, da Trojedna kraljevi-
na ova u temelju slobode i savršene jednakosti osnovani, Vojvodinu
Sérbsku sa Trojednom kraljevinom u jedno čvasto državno tlo stavljući savez stu-

541

Hrvatski državni sabor 1848.

pivši, i sérske želje i zahtjevanja, naime: potvrđenje Vojvodine Sérske iz Sréma s
Granicom, Baranje, Bačke s Bećejskim dijektom i Šajkaskim batalionom, i Banata s
Granicom i Dijskim kikindaskim sastojecem, potvrđenje patrijarhe i vojvođe, prizna-
nje nezavisnosti i slobode naroda sérbskog, obezbeđenje vlaske narodne samostalnosti,
i ostala iskanja njezina za svoje želje prizna, i tako ih ukupno svuda dopudine i u život
ustvari trudi se, našavši u serdincima naroda hrvatsko-slavonskog našerdačnij i najistin-
iju odjek, i pobudivši očešnjanje da je savez taj i međusobna tvrdja i neporušna sloga za
postignute velikog opredjeležnosti naroda Trojedne kraljevine posve nužda i potreba.

Stoga Sabor ovaj Trojedne kraljevine po smislu 4. točke zapisnika sérbskog narod-
nog sabora od 1/13. i 3/15. svibnji (maj) t. g. savez Trojedne kraljevine sa Vojvodinom
Sérbskom iz Sréma s Granicom, Baranje, Bačke s Bećejskim dijektom i Šajkaskim
batalionom, i Banata s Granicom i dijskim kikindaskim sastojecem, na temelju
slobode i savršene jednakosti osnovani prima, sve želje naroda sérbskog za svoje sob-
stvene priznaje, čega radi će ih i kod prestola Njihovog Veličanstva i na svakom mjestu
popudirati i u život vesti trudit sc.

Nadale jeće se odrediti jedan odbor, koji će po primjeru sérbskog u 5. točki pomenu-
toga zapisnika od Sérbskog narodnog sabora izaslanog odbora, ustav međusobnih od-
nošenja Vojvodine pram Trojedne kraljevine izraditi, i Saboru ovom za odobrenje
podnjeti.

Članak VIII.

O imenovanju odbora za izpitivanje vêrđajnih pisamab od narodnih zastupnika, i za izradjenje osnovab budućeg postojanja i odnošenja sproš Ugarske i Austrije.

Za popisanje, izpitivanje, kao i uredjenje vêrđajnih pisamah od narodnih zastup-
nika, kao takodjer za izradjenje odnošenja sproš Ugarske i Austrije, imenovao je pre-
uzvjetni gospodin Mirko Lentulja.

Za ostale tako članove: gospoduru Adamoviću Nikolu, Arnoldu Ivana, Blažekoviću
Živku, Bogdanoviću Kostu, Brebeniću Andru, Bujanoviću Štepanu, Bunjevacu Josipu, Bu-
njiku Josipu, Bužana Hermenu, Cegelu Ivanu, Ćivici Šimu, grofu Draškoviću Janku,
Ergoticu Peru, Gaju Ljudevitu, Georgievicu Mojsiju, Gjungjevicu Todoru, Halu Josipu,
Horvata Petru, Iliću Sebastijanu, Ivanoviću Eugenu, Josipoviću Štepanu, Katkicu Štepanu,
Kerležu Josipu, Klariću Šimu, Klobočiću Dragutinu, Komendu Martinu, Košicecu Mi-
halju, Kraljeviću Miroslavu, Kražiću Franju, Kukoviću Janku, Kulukoviću Ivana, Kuš-
oviću Svetozaru, Laziću Gavru, Maljevcu Petru, Matiću Petru, Mažuraniću Ivana, Murovicu
ča Antunu, Némčiću Annmu, Novaku Franu, Noviću Juru, Ožegoviću Metelu, grofu
Pejačeviću Petru, Petroviću Pavu, Sabljaru Matiu, Šandoru Mirku, grofu Sermage-a Oto-
Pejačeviću Petru, Petroviću Pavu, Sabljaru Matiu, Šandoru Mirku, grofu Sermage-a Otto-

542

Saborski zaključci

na, Šlepčeviću Vasiliju, Smiljasiću Gavrili, Stojčeviću Janku, Stanisavljeviću Daniju, Šu-
plačku Janku, Vranjicu Ambrozu, Vučmanicu Matu, Vukotinoviću Ljudevitu, Vukovi-
ću Matu, Vukoviću Dimitriju, Zidariću Ivana i Žigroviću Franu.

Članak IX.

O izvrštu poklisa na Ugarskom saboru.

Gospoda Hermanu Bižan, Metellu Ožegoviću i Josipu Bunjiku poklisi Kraljevinom
ovih na poslednjem ugarskom saboru, podneli su Saboru ovom svoje izvršte vêrhu
dělovanjih saborskis – koje bi u Saboru javno pročitano, i kako bi Sabor preimenova-
nium poklisi svoje zadovoljstvo, hvalu i pothvalu za njihovo i muževno i dostojno
postupanje i revno branjenje narodnosti, pravah i slobode ovih Kraljevinah proti nasilju
i navala Magiara na minulom Ugarskom saboru u zapisnik radi većne uspomene
staviti odlučio – zajedno bi isto izvršte državnom odboru za izradjenje osnove odno-
staviti odlučio – zajedno bi isto izvršte državnom odboru za izradjenje osnove odno-
staviti sproču Ugarske i Austrije člankom 8. izaslanom predano, da ga u svom dělovanju
upotrebi.

Članak X.

O uzajemnosti slavenskoj, i izboru poklisa na Slavenski congres i Českij sabor.

Na bratiski poziv bratje Čehah, koji Sabor ovaj po svojimi poslanici Dušanu Lam-
bilj i Jaromiru Erbenu pozdravio, za pokazati uzajemnu ljubav Sabor ov odluci, poslati
također od strane naroda hrvatsko-slavonskoga poslanike na Sabor česki, koji bi se
imao u Zlatnom Pragu obdržavati i kao takov opunovlati gospodu Dragutinu Kuš-
landu, Maksimiliana Pricu, Josipa Prausa i Stanka Vrza, koji se sada i onako u Pragu
na Slavenskom Kongresu kao poklisi nalaze.

Nadale je narod po Hrvatskoj i Slavoniji svu svoju steću i nestrču stavila u nestrču i
sreću drugih slavenskih plemena pod austrijskim žezlom živućih, želec sa svim jednu
sudbinu děli, i ne može, da mirnim srdcem gleda, kako mu tudinac gdje drugiće brata
slavenskoga ugnjetava – i zato među uvete mogućeg kakavog pomjenja s Magjaram
Sabor ovaj staviti odlučio je, da se svi radi branjenja i promicanja slavenske svoje
narodnosti pozatvoren Slaviani odmah izpuste, i oni, kojih se imena znaju, poimence
u čisu uvetih navedu – radi česa dat je shodno našlog odboru člankom VIII. izaslanom,
koj osnovu odnošenja sproču Ugarskoj izraditi ima.

543

Članak XI.

O osnovi odnosa sproči Ugarske i Austrije po odboru člankom VIII. izaslanom podnešenog.

Na predlog Odbora člankom VIII. ovog Sabora izasланог, Sabor ovaj želić ciklopunost Austrijske monarhije uželjati, slobodu naroda svog političkim garancijama osigurati, razčepljene udove njegove u jedno skopčati, i u prijateljskom savezu sa ugarskim pucima i nadalje ostati, zaključio je u jednoj predstavki Njegovom Veličanstvu sldeće želje i zahtevanja naroda Trojedne kraljevine predložiti, i naime:

1) Budući da Trojedne kraljevine kao džarave od uvěk slobodne i od Ugarske nezavisne sadašnju vlast ugarsku priznati niti mogu niti hoće, zato sve odluke po ministru ugarskom s utvrdom pravah ovih Kraljevinah i porgom banske časti izdate, da se uniše – sadašnja pak prihvjeta Trojedne kraljevine vlade potvrdi – za buduće pako, da se pod predsedom bana za ovе Kraljevine pod imenom sderžavnog včas iz viši včenika, tajniklja i ostalih potrebitih osobahastavljeno i Saboru ovom odgovorno vladanje ustroji, kojega včenike imenova bi imalo na predlog bana Njegovo Veličanstvo, a ostale članove sami bi ban nametao.

2) Za finanije, bojna i trgovska džela, da se ustroji jedan ukupni odgovorni minister za čitavu Monarhiju. Kod istog pak ministra da za zastupanje interesovih ovih Kraljevinah bude od Njegovog kr. Veličanstva naimenovan dežavni, Sabor Kraljevinah ovih s potrebitim brojem pomoćnih osobah jedan odgovorni včenik, koji bi sve naredbe centralnog ministra, koji bi se Kraljevinah ovih čicale, pronoblježio.

3) Džerđavno veće ovih Kraljevinah, da vlasta duhu ustavne slobode svemkolikom Krajinom ovih zemalja u svakom poslu, koji nije strogo i čisto vojnički, u kom bi isto samo od centralnog ministra zavisila – zapovědnito pak nad svom vojenom silom ovih Kraljevinah po starodavnom pravu i običaju nek bude svagda povrēeno banu.

4) Službeni jezik u svemkolikom javnom životu bez svake iznimke u Trojednoj kraljevini da bude narodni tako, da i oni srednjišnjeg vlastanja dopisi, koji bi se zemaljih ovih čicali, izključivo se u narodnom ovih Kraljevinah jeziku izdaju.

5) Svi predmeti, koji se unutarnjih zemalja ovih poslovnih tiču, neka spadaju u okrug Sabora ovih Kraljevinah, a glede onih poslala, koji se uči skupnoga odnosa Kraljevinah ovih prama ukupnom Monarhiji, neka se podvjeruju Kraljevine ove zaključkom srednjišnjeg Sabora, kojemu će i srednji minister gledje naredbahnih svojih pod odgovorom biti.

6) Da se Kraljevina dalmatinska kao čeloviti dio sa Trojednom kraljevinom sjedini, a ostale jugoslavjske pokrajine Monarhije austrijske, kao što je naovoustrojena Vojska Srbška, zatim Dolna Štajerska, Kranjska, Istra i Gorica da se u blžnji savez s ovima Kraljevinama metnu.

7) Prijateljski savez sa ugarskim puci u smislu pragmatičke sankcije i na temelju slobode, jednakosti i bratinstva neka se i nadalje uzdrži – ali kako da se to proizvede,

Saborski zaključci

želi narod Trojedne kraljevine tek onda odrediti, kad mu se pravedne želje od Njegovog kr. Veličanstva izpune, i kada pravo odnosa Ugarske pram ciklopunoj Austriji jasne poznato bude.

8) Sve političke i juridične džaravne častnike, kojih naimenovanje jedino u vlasti Njegovog kr. Veličanstva stoji – neka ban sad samo privremeno naimenuje, i Njihovom Veličanstvu potvrđenja radi podnese.

9) Dok se nov sudbeni red ne uvede, neka se prizivaju pamnicu iz ovih Kraljevina na prizivne sude u Ugarskoj ne dopušta.

10) Za promicanje izpunjenja želja Trojedne kraljevine, izabran je jednoglasno gospodin baron Franjo Kulmer, neka se kao zastupnik džarava ovih kod prestola Njegovog kraljevskog Veličanstva primi.

11) Da narod Trojedne kraljevine Požešku, Vérovitičku i Srémsku županiju, kao i graničarske regimete, Brodsku i Varadinsku, pod imenom dolne Slavonije poznate, – ne manje i kotare, rčki, bakarski i primorski ili vinodolski smatra kao čeloviti dio Trojedne kraljevine, i da će ih kao svoje suprot svakom makar kojega protivnika nasertaju krekpo čuvati i braniti.

Budući da je njegova preuzvišenost gospodin ban preduzeo Njihovo Veličanstvo osobno poseti, da u važnom i pogibelnom domovine ove položaju lč potraži, umolio ga je Sabor ovaj, da gore napomenute želje naroda sa prizvremenim sebi odborom Njihovom Veličanstvu osobno podnenti izvoli, sto je njegova preuzvišenost gospodin ban dogovorno učiniti i oboćiti i jasno izpovedao, da on želje naroda uvek kao svoje smatra i staje, i da će ih kao dosad i u buduće tako kao svoje Njihovo Veličanstvu preporučiti, i svagdje i u svaku dobu sa svom silom svojom podupirati.

Za pokazati pako dželom, da se Trojedne kraljevine ukupnoj džaravi obziljno prislanaju, i da se izpunjenje želja naroda Trojedne kraljevine u obziru užeg saveza sa ciklopunom Austrijskom monarhijom lagje postići može, izabrani su jednodušno u Saboru gospoda Ljudevit Kukotinović, Ivan Kukuljević, Mojsija Georgijevića i Josip Zvivić za poklisače, na bližnji sabor ukupne Austrijske monarhije, da samo želje i interes ovih Kraljevinah u smislu glavnih po Saboru ovom izrečenih načela zastupaju.

Zajedno je Sabor istim sada izabranim poklisačom opredelio svakom 6. for. sr. na dan izvan putnih troškovih, o kojim će u svoje vreme posebni račun podneti, i zato bi džerđavno peneznici u tom poslu dat shodni nalog.

Članak XII.

O podnešenom delu verifikacionom.

Usled džela od Odbora člankom VIII. za izpitivanje i popisanje věrodajnih pisama od strane zastupnika narodnih izaslanog i po njemu učinjenog predloga zaključio je Sabor ovaj:

545

1) Da se zastupnici iz Siska, Daruvara i Pakracu, iz Cyertkovića, Draganića i Petrovina, kojim je po njemu zahtevano Včesko bansko to pravo posle izdanog banskog poziva podnijeli, kao zakoniti smatraju.

2) Da zastupnici, koji još dosad svojih věrodajnih pisama predali nisu, bilježniku saborskemu predaju, usled čega su Pavao Petrović rumski – Stjepan Koos i Josip Krilčić turopoljski zastupnici odmah svoja věrodajna pisma predali.

3) Budući da Belovar i Karlobag više od 3000 stanovnika broje, isti mesta po dva, a Bakar sa katorom bakarskim više od 8000 stanovnika brojeći umesto pozvanje trojice četiri, vinodolski pak kator više od 5000 stanovnika imajući, umesto dvojice tri poslanički po izrečenom u 4. paragrafu izdane iz Včesa banskog o pozivanju i zastupanju Sabora načelnice mjerlju poslati pravo imaju – i tako se njimi u tom broju dočaši zastupnici ka zakonitu smatraju.

5) Budući da nijedno poglavstvo neima vlasti ukidati pravo izbora narodu, po izdanju iz Banskog včesa o zastupanju u Saboru Trojedne kraljevine naredbi dano, tako se poslani od strane dolje očekice varoši oba poslanički ka zakonitu priznaju.

Odлуčka pak očekicog poglavstava, kojom se pošiljanje narodnih zastupnika obustavlja ka nezakonita unštava i ne naredjuje, da gornja varoš u zajedni s gradom ostala dva zastupnika pošalju. Koje naredbe izvršenje gospodinu banskom komisaru grofu Alberta Nugentu uz saobrćenje ove odluke i protestacije očekich dolno-varoških građanah nalaze s tim, da izvršitvi narod o ovoj saborskoi odluci izbor zastupnika odrediti i preduzme.

6) Slavni grad Rčka sa kotorom, Kapitol rčki i vojnica obština Petrovaradin, koje ovde zastupljene nisu, da se odmah pozovu, da po izdanju naredbi Banskog včesa opredeljenim im broj zastupnika pošalju i uzrok dudu, zašto to već dosad učinili nisu.

Članak XIII.

O zadizjanju vojske kod kuće

Budući da od reda i mira u domovini u sadašnjim okolnostima zavisi uzdržanje ciklopunosti Monarhije austrijske, a mir i poredak kraj neprijateljskog duha magjarskog ministarstva pram Trojednoj kraljevini nadalje uželjati se ne bi mogao, kad bi se i ova još doma nalaze vojska graničarska iz zemlje krenula, – zaključio je Sabor ovaj Njihovo c. kr. Veličanstvo u jednoj posebnoj predstavki umoliti, da se više vojske iz domovine naše, koja je po surazmjeru i onako već dosad za talianski rat više nego ikoga druga džarava, akoperem mnogo veća, vojnicičva dala, kretalo ne bi, nego da se i ona narodna domaća vojska nadvojvode Leopolda, koja se sada u Ugarskoj kao posadka nalazi, u domovinu što prie povrat.

Saborski zaključci

Članak XIV.

O predupređenju lažljivih glasova, kao da rimokatoličanski crkvi kakva opasnost preti.

Pošto se po ustrenom, dostavnom izvrštu mnogih narodnih zastupnika i samih rimokatoličanskih sveštenika doznao, da mnogi zloradi i opaki ljudi po narodu glasove raznose, da je sveta rimokatoličanska věra i Crkva u opasnosti, i da se osobito od Iztečne crkve bojati, da joj kakva vreda ne učini, što također mnogi sveštenici u crkvama javno potvrđivati usudjuju – Sabor ovaj znajući i džerđavni, da je věra već i po samoj prirodi svetnje svoje tako osjetljivost, da ni najmanje dušmansko dođira terpeti ne može, i da bi se tako narod rimokatoličanske věre, koji se po istinitoj svojoj na unutarnje utvrdje, kao na najtvrdjem temelju osnovanoj ljubavi svojoj Crkvi prveren, lakho uznemireni, i sa rodjenom braćom svojom Iztečne crkve zavladati, ter tako na žalost i propast obču naroda Trojedne kraljevine međusobnu ljubav i sloganu porušiti mogao, – s toga narodni Sabor ovaj za predupređenje tog zla odlučio je svim domaćim biskupima rimokatoličanske věre naložiti, da okružna pisma svuda po svim parokijama odmah s tim nalogom razlažu, da duhovnici pod najstrožim odgovorom svuda i da odmah narod o netemeljnosti ili lažnih glasova, kojim neprati domorodne sloge i jakosti neslogu i rod među narod siju, i čez to propast naroda priprevaju, izvršte, i ujedno narod poduzeće, da svetu rimokatoličanskoj věri nikakva opasnost ne preti, niti pretiti može, jer je ona na tvrdom temelju, temelju istine Isukristove i ljubavi čovječanske osnovana, i da u tom duhu věre katoličanske, u duhu ljubavi sa braćom izočne crkve u slozi i sporazumljenoj o utvrđenju slobode i uveličenju slave domovine rade i děluju.

Članak XV.

O džerđavnim odborima.

Radi unaprjeđenja i uskorjenja dželih saborskih izasluži se od strane Sabora sldeći džerđavni odbori za izradjenje načinjenih im predlogah i naime:

Odbor 1. Za izradjenje osnove buduće vlade Trojedne kraljevine, za uređenje Sabora i zastupanja onaj isti odbor, koji je članom VIII. Sabora ovog naimenovan, i na dalje izasluži se.

Odbor 2. izraditi će najpotrebiti popravke zakonika gradijančkoga, ménbenoga i zaglavnoga, naznačiti će najpotrebiti popravke postupanja sudbenog i uređenja sudsavala – pod predsedom gospodina Janka Kukovića, i sastoji iz sldećih članova:

Gospodin Klubučarić Dragutin, Barabai Marko, Čepulić Avelin, Eggersdorfer Joso, Gvozdanović Janko, Jakovčić Pavlo, Janda Josip, Kovač Pavlo, Krešić Marko, Martinić Ivan, Matić Petar, Mikušić Josip, Obradorić Ivan, Sarajkić Jure, Stručić Juro, Šegerc Martin, Vérbančić Slavoljub, Žerjavčić Ferdo.

547

Odbor 3. predložit će mnene svoje o finisniah, o štibri, nadalje o tjerovini, željnicah i oběrnosti.

Članovi istog odbora jesu: predsjednik gospodin Vranjanin Ambroz, gospoda Černi Andrija, Ganzler Franjo, Ilić Stepan, Kilićan Franjo, Ključec Ivan, Kovačević, Lazarević, Medančić Juraj, Obradović Trifun, Pezić Janko, Petrović Ivan, Piškorač Maks, Rubido Antun, Šrčić Lovro, Stanislavijević Danilo, Živović Joso.

Odbor 4. imat će predložiti predmet o ukinutju dačah urbarskih i poljudstvu pod predsedom gospodina Hermesa Bužana.

Članovi su slijedeći: gospoda Andreja Miroslav, Babić Tito, Bornemisa Juraj, Bunjevac Josip, Bunjik Josip, Car Stjepan, Češković Josip, Cuculic Tomislav, Furulić Tomo, Gjurović Todor, Halper Nikola, Jelačić Kazimir, Karoli Ljudevit, grof Korberon, Lenđur Juraj, Lentulaj Benko, Mandić Tomo, Matinković Jovan, Novak Franjo, Nović Jovo, Pisačić Juraj, Pisačić Franjo, Prešem Šimšan, Raškaj Josip, Špiru Miroslav, Šukić Adam, Vidaković Adam, grof Vojković Šimšan, Vulaković Slavoljub, Zidarić Ivan.

Odbor 5. Pod predsedom gospodina Ožegovića Mirka za izradjenje najpotrebitijih pravopakah u školah naučih i všeobecnošću, sastoji tako i sljedećih članova:

Gospoda Brocic Aleksa, Broz Mavro, Francuz Franjo, Goljević Janko, Gregurić Eduard, Jezdimirović Dimitrija, Matasć Pavao, Matasćević Franjo, Mažuračić Antun, Milutinović Uros, Mračić Maksem, Mračić Slavoljub, Pavleć Josip, Petrović Mato, Radojić Marko, Starčević Simon, Stojaković Škender, Stojanović Simon, Topalović Mato.

Odbor 6. Za izradjenje osnove za obramu domovine, a osobito zakona narodne straze, predsjednik gospodin Mudrović, ostali članovi:

Gospoda Aranžki Petar, Bah Gjuro, Blažević Franjo, Friderik Antun, Galac Dragutin, Hac Pavao, Mazić Maksem, Mračić Slavoljub, Pavleć Josip, Petrović Mato, Radojić Sofronio, Šomogji Viktor, Zdenčić Šandor.

Odbor 7. Za uređenje županijskih. Predsjednik gospodin Goljević Janko. Članovi:

Gospoda grof Vojković Šimšan, Češković Janko, Rubido Antun, Žerjavić Ferdinand, Ošćić Petar, Gjurović Todor, Eggersdorfer Josip, Němcic Antun, Maljevac Petar, Šandor Mirk, Blažeković Živko, Petrović Pavao, Horvat Petar, Car Stepan.

Odbor 8. Za uređenje Krajine. Predsjednik gospodin S. Ilić arhimandrit. Članovi: gospoda Balatić Mojna, Gaj Ljudevit, Lovrić Franjo, Opačić Filip, Pejaković Stepan, Pukšić, Temski Ivan, Todorović, Utištenović Ognjostav, i svi ostali zastupnici Krajine, koji nisu u drugih odborima.

Članak XVI.

O izvanrednoj saborskoj sędziici.

Dok se je preuzvrseni gospodin ban u Instruktu sa pridruženim odborom bavio, da lèk razvijenog i boljušnjog domovini kod prestolja najmilostivijeg vladara potraži, pojavit će se takovi važni i za domovinu pogibelji dogadjaji, koje zastupnici naroda do povratka njihove preuzvrsnosti gospodina bana bez očvidne pogibelji domovine od-

548

goditi nisu mogli, niti smeli, sakupili su se dakle pod predsedništvom presvetloga gospodina Mirk Lentulaja, komu je preuzvrseni gospodin ban prije odlazka svoga upravljanje domovine povjerio, dana 21. lipnja t. g. u kazališnoj dvorani, i učinili su kako dosljedi posebno izrađeni zapisnik kaže, sljedeće zaključke i naredbe, i naime:

a) Uslijed službenog pisma sérbsko-narodnog odbora od 5/17. lipnja (juna) t. g. br. 327 iz Karlovaca na državnu ovdaljnu upravljajući odbor poslanog kojim braća Srbjani želeći sve važne dogadjaje s narodom Trojedne kraljevine saobčavati, o napadu zapovedajućeg generala Hrabovskog o svojoj pobedi, kao i učinjenom u tom poslu koraku kod Njihovog Veličanstva izvestju, ujedno moleći, da bi se i Trojedna kraljevina putom kod Njihovog Veličanstva, i shodnim městima njihim ranam lèka poiskati, – bi zaključeno, – odboru sérbskom sve naroda ovog korake radi medusobnog sporazumjenja saobčavati, žalost o postupanju Hrabovskog, a radost o pobedi nad njime izjaviti, i zajedno ih izvestiti, da se je već Sabor ovaj na pèv glas, kojeg je privatnim putem o stalnomodgovornom karlovačkom dobitio, na Njihovo Veličanstvo muzeveno i odvažno obratio.

2. Drugi predmet pretresivanja u izvanrednoj sędziici bi službeno pismo istog sérbskog odbora karlovačkog od 6/18. lipnja (juna) t. g. br. 333 na upravljajući ovdaljni odbor državni poslan, u kojem isti odbor saobćuje jedan manifest s podpisom Njihovog c. kr. Veličanstva na granicama u Instruktu 10. lipnja t. g. izdan, u kojem razloženo stoji, da je preuzvrseni gospodin ban svih svojih dostojanstvih lišen, i zapovedano nad Granicama generalu Hrabovskom predano, – o istom manifestu osvěđio se da je nared Trojedne kraljevine iz bečkih novinai i iz štafete obustavljene, koju je bivši europski župan Antun Jozipović na negdajšnjem Zagrebačkom županu suda Franju Poglediću s manifesti takovimi, da ih razglasili, posla.

Usljed izdajkih, i svako čuvanje čovječansko uverujućih dogadjaja ovih, zaključeno bi u istoj izvanrednoj sędziici, – da se na Njihovo Veličanstvo odmah po jednom skoroći jedan ultimatum poslaže, u kom da se odvažno i muževno zahteva, da se svđom i čestitom od nepratielja podlo i posve netemeljito opadnutom banu ne samo odmah sve njegove časti i vlasti povrati, nego da mu se i zapověđištvo nad celom vojskom Slavonije i Hrvatske podli, i da Njihovo Veličanstvo na predloženu mu od strane Sabora zahtjevanu pojedincu uđe, i odmah ih ispuní, – dalje bi opredjeđeno, da se na primjer sérbskih poslanika u Zagreb poslanici radi medusobnog sporazumjenja, i od strane naroda hrvatsko-slavonskog jedna osoba kod odbora sérbskog naimejte.

Budući da domovina na taj nesretni slučaj, kad bi se glas o smetnju svđog bana potvrdio, bez upravljajuće glave bi ostala, naimenovan je u istoj izvanrednoj sędziici jedan vladajući odbor, kome se podpuna vlast i diktatura daje, da svima dělima kao věrhovna zemaljska vlasta upravlja, i za sva svoja děla saboru odgovorna bude.

Svi zaključki izvanredne sędzičke blizu novanu preduzeti pod predsedništvom preuzvrsenoga gospodina bana u uređenoj 26. lipnja t. g. djeđarnej sędziici, – koji zaključke zastupnici naroda i nadalje obdržali, za svoje priznali, potvrdili i ujedno izjavili jesu, da ako bi se baš nesretno razglašeno smetnju svđelog bana i obisnilo bilo,

549

narod hrvatsko-slavonski volio bi prije izčeznuti, nego ljubimcu svoga, s kojim život naroda najčešće je skopčan, u bědi ostaviti.

Članak XVII.

O manifestu na sve austrijsko-slavenske grane.

Da bi se oni, koji su po opadanju nepratielja Trojedne kraljevine, děla naroda hrvatsko-slavonskog osudjivali, Bog zna kako opasna za Austrijsku monarku težnja u činu naroda hrvatsko-slavonskog videli, koliko on netemeljitosi i podloški tih opadanja, toliko o pravom stanju i pravdi stvari naroda Trojedne kraljevine uputili i uverili, a pakostni dušmaši posramišli se od hudih svojih svđlosti istine oborenili laži, prestatli narod hrvatsko-slavonski u silu Bogu pred svetom gđerdj, određio je Sabor ovaj izdat jedan manifest, kojim će se objaviti svetu, da Trojedne kraljevine ništa drugo ne traže, nego što im po prirodnom i historijskom pravu pripada t. j. narodnu slobodu i cíelokupnost Monarhie austrijske.

Članak XVIII.

O privremenom naměstniku banskem i privremenom upravljajućem vlasti.

Za vrème odsutnosti njegove preuzvrsnosti gospodina bana na uspelu odbora, od strane Sabora ovog din Mirko Lentulaj, Varaždinske županije věrhovný župan, za naměstnika banske vlasti, koji u zajedni s velikim člankom VIII. izaslanim odborom podpunu moć i vlast ima, sva děla Kraljevine ovih upravljati, i onaka pitanja u nuždom slučaju rješiti, kojih bi rešenje inače jedino od Sabora ili gospodina bana zavisilo.

Članak XIX.

O posredovanju Njihove c. kr. Visosti nadvojvode Ivana.

Na izvještje preuzvrsenoga gospodina bana o uspelu odbora, od strane Sabora ovog din Mirko Lentulaj, Varaždinske županije věrhovný župan, za naměstnika banske vlasti, koji u zajedni s velikim člankom VIII. izaslanim odborom podpunu moć i vlast ima, sva děla Kraljevine i Ugarske nadvojvodu Ivana naimenovalo – odlučio je Sabor ovaj Njihovu c. kr. Visosti nadvojvodi Ivanu sledujuću uslovnu staviti, bez kojih uslovu izpunjenja narod Trojedne kraljevine od njegovog visokog posredovanja

upotrebљenja učiniti, i u ugovaranje s Ugarskom ili s ostalim austrijskim zemljama nikako se upušta ne može, i naime:

1. Da se oni za ceo narod hrvatsko-slavonski i občeljubljeno i štovanog bana puni nezaušlene i nagonje uverde manifesti od 10. i 16. lipnja (juna) t. g. kao i svi od strane ugarskog ministra proti banu izdaće rescripti bezuslovno, i onim istim putem opozovu, kojim su u život stupili, i tako svđelomu banu, kao věrhovnom poglavici slobodnog naroda svečano zadovoljstva učini.

2. Da se posredovanje Njihove c. kr. Visosti i na sérbsku sa Trojednom kraljevinom u savez stupišu Vojvodinu razprostire.

3. Da se zakonitost ovog Sabora, koja se i u istom kraljevskom rescriptu od 23. rujna god. 1845. osniva – nadalje ne napada.

4. Da se na želje od Sabora ovog 8. 9. i 10. lipnja 1848 tako i od sérbskog narodnog sabora od 1/13. i 3/15. svibnja t. g., koga se zakonitost takodjer priznati ima, na Njihovo Veličanstvo upravljajući, kraljevska odluka izda, i tako put ugovoru i pominjenju otvori.

5. Da se naredi učini, da do rezultata ovog posredovanja njeđna strana drugu napadati ne smie, i da se odmah sva magjarska vojska iz ovih Kraljevinai ukloni, a u Ugarskoj nalazeća se narodna regimena nadvojvode Leopolda u domovinu povrati.

6. Da se vojnictvo u Trojednoj kraljevini nalazeće se, ukoliko je dosad pod vlast ugarskog ministra stavljen bilo, od iste vlasti oslobodi, i pod sveobči austrijski ministriestvu ratni stav, i od istog uzděžravi.

Izradjeni dočišće reprezentaci, kako i daljih uvětah, pod kojimi pominje s Magjarskim preduzeti bi moglo, povrće je Sabor velikom odboru člankom VIII. iz Sabora ovog pod predsedom gospodina Mirka Lentulaja izaslanom.

Meditutne prispeve na preuzvrsenog gospodina bana od prejasnog nadvojvode Ivana ručno pismo, u kojem prejasni nadvojvoda uz priloženo ručno pismo Njihovog Veličanstva, gospodinu banu službenojavla, da je za posredstvenika između Trojedne kraljevine i Ugarske, naimenovan, pozivajući svđeloga bana, da dodje u Beč i sve shodne naredbe učini, da posao pominje što prie i sigurne preduzeti može, – previši dopisi ovi na veliku utru služe Trojednoj kraljevini, jerbo kao posle pogđenog onog proti svđelom banu od 10. lipnja t. g. izdatog manifesta izaslan, za dokaz služe, da isti manifest voljom Njihovog Veličanstva protišao nije, i kao pletra nepratielja Kraljevine u ovih smatrati se mora, i zato Sabor ovaj prie toga na posredovanje privolivi s tim pripravnog se je izkazao na pominje – kod utvrđi ipak gore navedenih dočim posrednju takom lèkom zadovoljiti se ne može, i nadalje ostaje, i izvan onih jošte sljedeće učini zaključke, koji se takodjer u određenoj na prejasnog nadvojvodu representaci navesti imaju, i naime:

a) Da se tečaj obavljanja javnih poslova unutar granica ovih Kraljevinai obustavi no bi, – neka se potrebni savez među prestoljem i svđelom banom, kao neograničenim punovlastju od naroda providjenou věrhovnom zemaljaih ovih poglavicom, uzděžravi.

b) Da se potraži previše opunovlastjene svđeloga bana za podignutje hrvatsko-slavonskog deržavnog věča, kojje jur dosad privremeno dežavne poslove upravlja.

551

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

c) Da se pozovu na dogovaranje i zastupnici Dalmacije, koja je čelovit dio Trojedne kraljevine.

č) Da se narod magijski putem sabora svojeg za posređovanje izjaví, koje bi se od strane Magijara pod čeonictvom Njegovim c. kr. palatina, kada od strane Trojedne kraljevine pod čeonictvom svđoga bana na neutralnom mjestu preduzeti imalo.

č) Da magijska stranka odustane od svakoga progonjenja Slavjanah u Ugarskoj, osobito pako da se odmah izpute izpod zatvora svih onih, koji su slobog slavjanstva pozatvoreni.

Odbor, kome je izradjenje representacije u poslu pomirenja s Magijarama površeno bilo, podnese reprezentaciju, koju je Sabor odobrio, i Njegovoj c. kr. Visosti nadvojvodu Ivanu podnenti odluci.

Članak XX.

O pogodbami s Ugarskom.

Buduću da su Kraljevine ove primile posredništvo Njegove c. kr. Visosti nadvojvodu Ivana izmed njih i kraljevine Ugarske, imajućega po nalogu kraljevskom međusobno sporazumjenje uestvi.

Smatrajući na veliku važnost toga predmeta, o kom možda visi sva bližnja budućnost ove domovine, i koi se toga radi, kako ga je odbor člankom VIII. za izradjenje uvećas izstan, Sabor, podnese, u podnjoj i javnoj sednici saborskoj potakno podnitošto što može pretresati.

I smislijajući na to, da ako se ono podpunoma izpuni, što su ove Kraljevine u representaciji svojoj, podneseću Njegovoj c. kr. Visosti nadvojvodu Ivanu, u tom posređovanju poslu već prije zahtjevale, potrebti je svakako i nadalje jedan odbor, koji će pod predviđateljstvom svđoga bana, a u družtu sa zastupnicima naroda sérbskoga, zahtevanja ovih Kraljevinah i Vojvodine Sérbske streljivo hvaljenoga nadvojvode Ivana prama Ugarskoj i Austriji.

Sabor Trojedne kraljevine zaključio je:

§ 1. Sveti ban, kao glava ovih Kraljevinah, u koga one sve svoje neograničeno pouzdanje položi, imenovati će i sebi pridružiti jedan odbor, koji će pod njegovim predviđateljstvom izraditi zahtevanja ovih Kraljevinah, u pogledu budućeg položaja njihova prama Ugarskoj i Austriji.

§ 2. U postu tom defat se ima rečeni odbor sledećih načelab:

a) Nek se na svaki način povrati i uzdrži ukupne Monarhie austrijske jedinstvo, i nek se uvede institucije političke, kao poručanstvo tomu.

Sadašnji dakle dualizam vlasti ima se koncentrirati u jednom jedinom vladanju, i kongress centralnom, kao simboli i nosioči jedinstva.

b) Nek ište sloboda i jednakost svih pod krunom ugarskih živućih narodah i jezikah, a osobito jezika i narodnosti Trojedne kraljevine, i nek se istu institucije politič-

552

Saborski zaključci

ke kao poručanstvo tomu, – pod institucijama timi u pogledu Kraljevinah ovih i Vojvodine Sérbske razumeva Sabor iznad svega vlastitu administraciju i zakonotvorstvo za Trojednu kraljevinu.

§ 3. Ako se ono izpuni, što su Kraljevine ove već prije od izvajenoga nadvojvode Ivana zaistake, upustiti će se gori određeni odbor pod predviđateljstvom gospodina bana, posređovanjem opunovlaženoga prejasnoga posrednika s punovlastnicima naroda ugarskoga u dogovore tako, da prie nego ikoku točku zahtjevanjih svojih narodu ugarskog predloži, od zastupnika naroda ugarskoga zaštite nek prizna:

a) Da se odbor taj upušta u dogovore ne samo kao hrvatski narod, nego kao Kraljevina hrvatsko-slavonsko-dalmatinska i sjedinjena s njom Vojvodina Sérbska.

b) Da se upušta u dogovor kao narod slobodan i od ugarske kraljevine nezavisan.

U smislu ovih načelab izraditi će gori određeni odbor pod predviđateljstvom gospodina bana uvête odnošenja Trojedne kraljevine prema Ugarskoj i Austriji, i predložiti će je posređovanjem prejasnoga nadvojvode Ivana poklisanom narodu ugarskoga, – u kojem svemolikom poslu daje s gospodinu banu, i po njemu odboru punovlaštje podpuno, da u im Kraljevinah ovih s narodom ugarskim, i ako potrebno bude, s vladanjem austrijskim dogovarati se, i gore rečeni posao k podpunoj sversi prvesti može.

Članak XXI.

O podeželjeni presvjetlom banu izpanrednoj neograničenoj vlasti.

Narod hrvatsko-slavonski sa žalostju uvidivši, da je vlast Njihovog c. kr. Veličanstva milostivog kralja kroz nestrne i sebi neprijetljive okolnosti tako ograničena, da milostiv vladar po svom proučju svih svojih narodab jednakom ljubavi plamtećem srdcu i unutarnjim nagonom na obću i jednaku njenu sreću delati ne može, i preteća narodu Trojedne kraljevine opasnosti i prirodnih nagon sobstvenog uzdječanja zahtjeva, da se za predupređenje nereda i bunu u domovini i zili posledicah, koje bi za celo austrijsko carstvo proizteći mogla, da se vrhovna zemaljska vlast koncentriira, – imajući ujedno neograničeno pouzdanje u srdče i dušu, voju i namjeru, krępost i věštinu svog svđelog bana, odlučio je njemu sreću svoju površiti, i privremeno izvanrednu neograničenu vlast i punomoć predati, kojoj se sve vojne i gradanske oblasti u čitavoj domovini bezuslovno pokoriti imaju.

Članak XXII.

O deržavnom zajmu.

U izvanrednih domovine okolnosti opunovlaštio je narod hrvatsko-slavonski preuvišenog gospodina bana, da olakšati narodu nošenje novčanog tereta, koji bi se od vremena do vremena polag okolnosti ponoviti imao, jedan miljun forintih u srebru s

553

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

kojegoder strane moguće bude, pod garancijom deržavnog uzajmi, koju garanciju Sabor ovaj u ime naroda, kojega zastupa, na se uzima, i sebe obvezuje, da će dug taj za 10 godinah iz dohodaka svojih deržavnih izplatti.

Članak XXIII.

O gradu Senju.

Zastupnici grada Senja pozivaju se na stare kraljevske povelje zakonom 77. 1681 potvrđene, kao i mnoge druge zakone, po kojih se isti grad u sva svoja starodavna prava i slobosću kao slobodan i kraljevski grad umišlja – mole, da se istom gradu nezgodno kasnog vrémena iz istih pravih izpadnjušem, stara i zakonita prava odmah podjele.

Na temelju dakle povelja kraljevskih i deržavnih zakona osnovan istog grada molbu uvažavajući i Sabor ovaj, uvažavajući i to, da je zakonitost molbe ove jur više putan priznao, i Déržavnom saboru za izvršenje po poslanicima svojimi podněo, – odredje je:

§ 1. Da se grad Senj u smislu čl. 128. 1715, 56. 1741, 60. 1790 i 11. 1802 u starodavna svoja prava umesti, i medju druge slobodne i kraljevske gradove uveristi, i jedino u vojnom odnosu od vlasti bojne, koja u civilnom pogledu odmah prestaje, – zavrsi.

§ 2. Pitanje pako territorialno, kao i druge tegobe istog grada proti vlasti bojnoj, do dojdućeg sabora odgoditi u nepovoljnih sadašnjih okolnostih sa shodno našao je Sabor.

Članak XXIV.

O predužimanju svih dležab u zajedini sa Vojvodinom Sérbskom.

Na saobćeni od grofa Alberta Nugenta list 3/15. lipnja (juna) t. g. iz Karlovaca od sérbskog narodnog odbora na Sabor ovaj upravljen, u kom sérbski narodni odbor našominiš savez izmedj Trojedne kraljevine i Vojvodine Sérbske, koji se već s obe strane primiljen, i javljuje, da je sérbski narod već napadnut, zahteva, da se grof Albert Nugent dolje izjasnje, da stanje naroda sérbskog izloži, i o načinu, što sada činiti i kako se braniti valja, posavetuje se, kao i na ustmeno izvješće i predlog istog grofa odluči je Sabor Trojedne kraljevine na temelju primjelog s obe strane saveza i iskrne bratske ljubavi postupajući, Vojvodini Sérbskoj u svako doba za postignutje njenih želja i fizično i moralno u pomoći prizeti, i sve korake, koji bi se u smotrenju postojanja i utvrđenja Trojedne kraljevine i Vojvodine Sérbske i odnošenja ovih medju sobom spajajućenih zemalja sproči Austriji i Ugarski preduzeti imali, jedino u zajedini i sporazujenju s braćom sérbskom preduzimati.

554

Saborski zaključci

Članak XXV.

O obajbenoj čeni soli.

Odbor poslove finansialne upravljajući predložio je, da se čena soli u domovini na niže stavi, – razlozi po istom odboru navedeni, i naima da od onog vremena, i naima da presvēdi kralj, vlastoručnom odlukom od 23. travnja t. g. izdanom, čena soli u Dalmaciji obaliti blagoizvolio, čitava skoro gornja Vojna krajina na šetu domaćih solarah sol iz Dalmacije pribavila, i da bi se u sadašnjem ubuzbenjem vremenu narod, videći manju čenu soli u susjednoj Dalmaciji, kao deržavi jednog i istog vladara, uzneniriti mogao, tako su temeljiti, da Sabor uvažavajuće zajedno pravednost molbab deržavljana sa svim stranah sebi podneće, uvažavajuće nadalje, da kroz uvoz inostrane soli, novci u druge pokrajine izlaze, s druge pako strane, da će se usled polakanja čene soli veći quantum soli u obće prodavati, i tako onaj deficit naknadjen biti, kog bi manja čena soli prouzročiti mogla, da shodan je iznašao, da se:

§ 1. Čena soli u Primorju hrvatskom polag razmjerja polakšane čene soli u Dalmaciji odmah privremeno obali.

§ 2. Usled odluke ove, koja će se po dočinjeni oblasti odmah proglašiti, obaljena je čena bèle soli za 1 f. 23 kr., a černa za 1 f. 43 kr. u srebru.

§ 3. Pola takovog razmjera bit će cent bèle soli: u Bakru 3 f. 16 kr., u Senju 3 f. 7 kr. Cerna pako soli cent: u Bakru 2 f. 12 kr., u Senju i Karlobagu 2 f. 7 kr. u sr.

§ 4. Da se pako svakom nedostatu doskoči, koji iz ukrađenog iz Ugarske uvoza kamenite soli prorizi bi mogao; odredjeno je, da soli morske prodaju ne samo u Primorju hrvatskom, već i u čitavoj Hrvatskoj i Slavoniji u buduće slobodna bude.

§ 5. Isto tako odobrava se naredba odbora finansialnoga u tom učenju, da se u buduće po domaćih solarah sol sicilijska pribaviti i u cijelo domovini slobodno prodavati može.

Članak XXVI.

O ustavu krajiskom i polaščicab Krajine.

Ustav krajiski¹

Uvod

Sabor Trojedne kraljevine pretresavši buduća odnošenja Vojničke krajine naprama ostaloj domovini uvidio je, da za sada i do miernih vremena nije doba za radikale

¹ Sačuvan je i izvornik Ustava krajiskog (HDA, Sabor 1848 III/1) koji objavljeno u spisu *Odbrana grada Zagreba i krajine Kraljevine Hrvatske i Slavonije* donosiće obraz tekstova, izvornika i tiskovina. Sačuvana je i zasebna tiskovina Ustava krajiskog (HDA, Sabor 1848 III/1-5), koja je preuzeta u *Zapisnik Sabora* u pojedinozima.

555

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

§ 32.

Nijedan kućanin ne smě posebno zemljište imati.

§ 33.

Nijedan kućanin bez dozvoljenja gospodara na zaslugu ići ne smě, a kad kuća zahtjeva, mora od zasluge tretiju u kuću dati.

§ 34.

Sve što pojedini kućani pravčim putem ili posebnom zaslugom bez ušterba kuće, kanoti novac, glavnici, alati, blago, zgrade i drugi gibri imetak steku, svojina je njihova posebnička.

§ 35.

Dioba družine ima se dopustiti:

1) Ako većina družine obogje spola od navršene 13. godine tomu privoli.

2) Ako svaka strana najmanje 3 rali zemlje ima ulikovo pomanjkanje zemljišta u primotju, i u drugih krajevih to dopusta, gdje inače i na manja zemljišta dioba se dopustiti može.

3) Mora se unapređi sav imetak po volji kućanah podeliti, i zemlja pred poglavarskom omeđašću.

Ako se u tom složiti ne bi mogli, imadu se pet obće poznatih ljudi za posredovnike izabrat, što oni odluče, onome se pokoriti imo.

4) Da se nove kuće s dozvoljenjem občina na opredjelenom mjestu načine.

5) Da se dio za oficire i činovnike samo na njihovu glavu, koji iz kuće služe, kod jedne ili druge strane opredeli.

§ 36.

Kod svake takove diobe imade se u sēdnicu kod kumpanijskog poglavarstva pismeni ugovor načiniti, od sve družine podpisati, od kumpanijskog poglavarstva potvrditi i u zemljištu knjigu upisati.

§ 37.

Gdje je potrebito, mogu se i stranske pojedine osobе ili obitelji u kuću primiti i kao družina upisati, ako dužnosti krajške na se primaju, samo mora svaki inostri od svoga gospodarstva odpuštiti imati. Potvrđenje ovakvog upisa zavisi od regimentskog praviteljskog vēca.

§ 38.

Svaki krajšnik more iz jedne kuće u drugu bez zaprēke s privoljenjem obodviuh družinah i s dozvoljenjem okružnog poglavarstva preći i tamo se upisati.

560

Saborski zaključci

§ 39.

Tko posve iz Krajine odseliti se želi, more mu to upraviteljsko vēce regimentsko pod tom pogodbom dopustiti, ako je svoju kapitulaciju odslužio, ili ako to bez ušterba dužnosti vojničke u urednoj vojski biti more, i ako od one strane, gde se naseliti želi, svđeđu bo donese, da će tamo primljen biti.

§ 40.

Krajišnički žitelji, koji iz svoje kuće u drugu, ili posve iz Krajine odlaze, neimadu prava na kučanski negibivi imetak.

§ 41.

Kod udaje nije kuća dužna izim ruha i svatbarine druge troškove činiti.

c) O vojničkoj dužnosti

§ 42.

Svi krajški ikakov negibivi imetak posedujući mužki žitelji uobće, koji su kadri oružje nositi, i u drugoj jakovoj javnoj službi ne stojte, podvrženi su vojničkoj službi.

§ 43.

Svi takovi za vojevanje sposobni mužki žitelji krajški, děle se u dva razreda.

U pěv razred spada uredna krajšinska vojska, koja kod kuće i na kordunu službu obavljati, i ako Sabor Trojedne kraljevine na to pristane i izvan domovine poči ima, što pak u jednom razmjeru sa vojnicičvom intih pokrajinah Austrijske carevine polag broja žiteljih kao kontingenč opredeliti se bude.

U drugi razred spada narodna obrana, koja će se po obćem zakonu ustrojiti.

§ 44.

U urednu vojsku uzimat će se sposobni momci od 18. do 34. godine.

Za narodnu obranu pako dužan je svaki sposobni momak od 20. do 50. godine, ako u urednoj vojski ne služi, zapisati se i kad užruba oružjem služiti.

§ 45.

Kapitulacija za urednoga vojnika u vrème mira jest četiri godine.

§ 46.

Svi za urednu vojsku sposobni momci imadu se u četiri razreda, pervi razred od navršene 18. do navršene 22., drugi od 22. do 26., treći od 26.-30., četvrti od 30.-34. godine upisati, a za urednu vojsku pod dotičnim odborom regimentskog i kumpanijskog praviteljskog vēca najprije iz pervog, zatim drugog, trećeg, te četvrtog razreda javno na kocke vaditi.

561

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

§ 47.

Svaki more mesto sebe zamjenika staviti, zamjenik taj morao je već kapitulaciju odslužiti.

§ 48.

Uredna vojska krajška ne more se bez dozvoljenja Sabora Trojedne kraljevine umnožiti.

§ 49.

Na kordunu, na muštri i na svakoj službi, dobiva krajški vojnik plaču i mesto porcijske kruha obični relutum u novcu.

§ 50.

Svaki vojnik dobiva od strane dēržave sav mondur, oružje, municiju i sve što k tomu spada.

§ 51.

Pod uvētom § 49. imadu se potrebiti krajški vojnici na 14 danah na kordunu u službu obavljati, da ostali boljim uspēhom sa gospodarstvom baviti se mogu.

§ 52.

Kada vojnik od narodne obrane službu uredne vojske u nuždi obavlja, imade kao i ovaj plaču i relutum za kruh.

§ 53.

Kad krajšnici u službi vojničkoj stojeći proti vojničkim prepisom što skriveno, neka im se po vojničkom zaglavnom zakoniku suditi.

Inače imade im se po sveobćem zakonu suditi.

c) O raboti

§ 54.

Dosadašnja carska rabača sasvim ukida se. Potrebita sredstva za javna dēla kao graditeljski fond, imat će se iz običnih dohodaka mesto rabe opredeliti.

§ 55.

Potrebita dēlače na posebnu korist občine, ili za podporu osiromašenih njezinih članova opredeljivati će občine same.

562

Saborski zaključci

d) O porezu zemljišnom

§ 56.

Za unutarnje potreboće Krajine ima se od svake rali zemlje po 1600 hrvatih bez iznimke stališa po slēdujućem razmjeru danak platiti, u srebru.

	Od oranica i kofanice 1. 2. 3. razreda krajcarah	Od vinograda bez razlike fot.	Od voćara i vētov.
U ličkoj, otočkoj, ogulinskoj i slunjskoj krajini	20 16 12	1	- 30
U varadinskoj krajini	30 26 20	1	30 40
U banovačkoj krajini	27 22 16	1	30 35
U gradiškoj regimenti	28 24 18	1	30 40
U brodskoj i petrovaradinskoj krajini	30 26 20	1	30 40

§ 57.

Svi oni, koji u Krajini zemljišta poseduju, te tako vojničke dužnosti ne izpunjavaju, imadu se od svake rali zemlje trostruki porez i od svake kuće posebni danak na svaku tisuću forintih vērnosti, po jedan forint platići.

§ 58.

Pustoseline, koje si nitko ne bi htio pripisati imadu se ako je moguće, na dēržavnu korist u najam dati.

§ 59.

Kad se koja platna zemlja povodom ili drugom kakvom nepogodom posve obata, i da više uzploditi ne može, more regimentsko vēce dopustiti, da se takova zemlja iz platjenicah izvazi.

563

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

d) O porezu za občinost i obrambu

§ 60.

Tko u Krajini koristi donoseći zanat kakav vodi, i obrambu zakonu uživa, dužan je plični porez u krajisku kasu dat.

§ 61.

Najmanji těrgovački porez biti će 20 for. najmanji kramarski u Slavoniji od 12 for. u Hrvatskoj od 6 fr. sr. na godinu. Povećanje tih poreza primadži dočinom odboru, kog će regim. poglavarstvo na popis naroda svake godine izaslati, i koji po predlogu okružnog veća, u koje također i prieznici po § 76. spadaju, i po mještoj okolnosti porez opredeljivati im.

§ 62.

Ko više zanata ili uz zanat těrgovinu vodi, ima od svake vrsti posebni porez plaćati.

§ 63.

Od těrgovine sa solju ne plaća se nikakv porez.

§ 64.

Krajiški obitelji, koje zanate ne vode i nikakva zemljišta ne posjeđuju, imaju za zakonsku zaštitu četiri forinta, a inozemni služani, koji nisu rođeni krajišnici, po jedan forint na godinu plaćati.

§ 65.

Od mlinova, koji na ujam ili za plaću melja, plaća se od svakog voda sljedeći porez:

a) Kad cjele godine mljeti može:

od mlina na ladji (kladi)	12 for. - kr.
od mlina na rči	12 for. - kr.
od mlina na potoku	6 for. - kr.
od žličnjakah	6 for. - kr.
od suvače	4 for. 30 kr.
od stupe i pilane (žage)	4 for. 30 kr.

b) Kad samo kad i kad mljeti može:

od žličnjakah	2 for.
od svake druge vrsti	3 for.

564

Saborski zaključci

§ 66.

Oni krajiški žitelji, koji od svojih glavnica živu, a zanate i těrgovinu ne vode i zemaljih neimaju, plaćaju pored poreza za obranu posebni porez na svaku stotinu po forint na godinu.

III.

Upraviteљstvo

Uvod

Po istom gore navedenom načelu, da se u krajiškom uredjenju za sad samo one točke, koje se s věrhovnim načelom ustavnim i načelom polaskanja krajiškoga stalska ne služu ukinu, a druge shodne uredbe uvedu, učinjene su po smislu Njihovom Veličanstvu potverđenja radi podnešenog gore navedenog saborskog članka někoje promjene i što se praviteljstva krajiškog tiče, koje dake na sljedeći način u ustavnom duhu obavljati se im.

§ 67.

Urednoj vojski od regimenta kao i dosad zapověda oberstar ili njegov naměstnik.

§ 68.

Uredna pako vojska i narodna obrana svih regimenta stoji pod věrhovním zapovědničtvem bana; koi sve oficire do stopskih na predlog od svih stopskih oficirů podpisán naimenuje, a za stopove sposobne osobe Njihovom Veličanstvu predlaže.

§ 69.

Upravljanje Krajinje spadat će odsede na odgovorno děržavno věće Trojedne kraljevine. Kod tog děržavneg věća imaju se sposobni ljudi, koji su u Krajině služili i tamošnja obstojejstva dobro poznaju, u svakom odselu za krajiške poslove po veličini službe naimenovati.

§ 70.

Političko ekonomicko upravljanje svakog regimentskog kotara spada na regimentsko praviteljstvo věće pod predsedničtvem oberstara.

§ 71.

Regimentsko praviteljstvo věće sastoji iz predsednika i četiri věžhovnom praviteljstvu odgovorna savětnika.

565

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

§ 72.

SVAKI SAVĚTNIKIMA IMA SJEDNUĆE:

1. VODIT ČE POLITIČKE,
2. PŘEZNEZNE,
3. SUDBENE, A
4. POSLOVE GRADITELJSTVA.

§ 73.

Regimentskom praviteljskom věću priodat će se pomoći:

a) kod političkog odsela:
1 tajnik, 1 nadziratelj šumah, 1 lećnik za ljude, a drugi za marvu i 1 babica.

b) kod přeznega odsela:
1 tajnik i 3 područnika (asistenta).

c) kod sudbenog odsela:
2 sudca, 1 aktuar i 1 profoz.

d) kod graditeljstva:
1 inžinir i 1 parir.

e) u občoj pisarni:

1 protokolista, 6 pisara i 4 poslužitelja.

Poslužitelje i pisare imenjuje si regimentsko věće samo, sve ine činovnike kod věrhovnog i regimentskog praviteljstva naimenovat će od domaćih u Krajinu služebnih osobah polag sposobnosti na izpit pokazanoj věrhovno odgovorno praviteljstvo.

§ 74.

U okružju kumpanijskom zapověda urednoj vojski kapetan ili njegov naměstnik.

§ 75.

Sva sela kumpanijskog okružja čine jednu celiokupnu občinu.

§ 76.

Političko ekonomicko upravljanje okružja vodit će okružno věće kumpanijsko, koje pod predsedničtvom kapetana ili njegovom nebitju samoga upravitelja, iz upravitelja, pet po narodu izabranih priežničnih starešinah i jednog pomoćnika kao bilježnika, koji upravitelja u njegovom odsustvu zastupati imu, sastoji:

Onomu okružnomu věću priodat će se 1 ranaruk, 1 babica i 1 pisar, a za poslove policijske sedam momaka.

§ 77.

Prisežne starešine imaju se svake treće godine pod predsedničtvom poslanika regimentskog praviteljskog věća, ako se mogu po pismenih, a inače poštenih ljudih bitati. Pisara i tečene policijske momke imenovat će si okružno věće samo, praviteľja i biljež-

Saborski zaključci

nika naimenovati věrhovno praviteljstvo od domaćih u Krajinu služebnih osobah, kako takodjer i ranaruk, a babicu praviteljsko věće regimentsko.

Nadziranje svakog posebnog sela vodit će seoske starešine, koje će si gospodari svakog sela izabirati.

SVAKO SENO, KOJE IMA DO 500 DUŠAH BIRA JEDNOG, KOJE IMA VIŠE I LI 1000 DUŠAH BIRA 2 STAREŠINE, I TAKO NA SVAKO 500 DUŠAH PO JEDNOG STAREŠINU.

§ 78.

Sve političko-ekonomické odluke u prvoj instancii ovjeršuje kumpanijsko věće, u drugoj regimentsko praviteljsko věće, a u trećoj věrhovno odgovorno praviteljstvo Trojedne kraljevine.

§ 79.

Parnice gradjanske i zaglavne vodit će se pred sudovima, koji se uobće po načelu poratoh jednakto u Trojednoj kraljevini urediti imaju.

§ 80.

Uredna vojska nek zadereži nadalje svoj vojeni sud, koji će po zakoniku ukupne vojske austrijske suditi se.

IV.

Uslđ prošnjih krajiških po dočinjih zastupnikah krajiških Sabora podnešenih učijenjeni su nadalje posebni sljedeći zaključci:

§ 1.

Uslđ § 13. novog ustava krajiškog prostora je krajišnikom gorski kesten u děržavnoj šumi bezplatno kupiti, izim branjenicah bujad kositi i rovit.

§ 2.

Proplanci u šumah smatraju se kao suma ista i zato na njima paša, košenje i rov bujadi bezplatno se dozvoljava.

§ 3.

Izvoženje ležećih děrvah iz šumah dozvoljava se za svaki dan u nedjelji.

§ 4.

Sčenjenje bukove gradje i lenti se dopušta.

566

567

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

§ 5.

Marva nekrajšnikah nipošto se bez dozvoljenja občinah u šume ni občinske pašince krajšničke na pašu puštati ne smije.

§ 6.

Krajšnici mogu s privoljenjem občinah i regimentskog poglavarstva, gdje to okolnosti nužno čine, stanove graditi i imati.

§ 7.

Iskrišeni okraji šumski izvan hunkal, mogu se krajšnikom pripisati.

§ 8.

Lugari ne smiju bez dovoljnog uzroka poradi šumskoga kvara, kad im se svidi, kuće preizkavati.

§ 9.

Peceti (cedulje) na pašu i žirovinu ukidaju se.

§ 10.

Na vlastitoj zemlji mogu krajšnici šume podizati.

§ 11.

Ženite se imadu krajšniku ne kao dosad, već kod okružnog kumpanijskog poglavarstva dopušćati.

§ 12.

Cena morske soli obaljena je posebnim člankom saborskim XXV. na cenu kako je u Dalmaciji.

§ 13.

Predprete (*Vorgraben*) imadu se u arendu dati.

§ 14.

Sčećenje i izvoženje dervah za oficire i činovnike, sverjenike, škole, pisarne, straže itd. neka se u arendu dade.

§ 15.

Krajšnici nisu ni za plaću dužni, pod moraš na javno dělo kakovo ići; nego sve, što se je dosad carskom robatom dělo, imade se imenice privatnim osobam povrēti, koje će dělo za pogodjenu plaću iz děržavne kase (graditeljskog fonda) učiniti.

568

Saborski zaključci

§ 16.

Pravo bezplatnoga děrvarenja, paše, žirovine, proteže se na sve stanovnike u Krajini.

§ 17.

Krajšnici mogu bez obične pratrje vojničke na kordunu na svoje zemlje ići.

§ 18.

Občinski magazini, gdje to občine zahtijevaju, mogu se ukinuti, žito i magazini produci i iz tih novaca shodne fundacije po želi občina tumačiti.

§ 19.

Měrme zemlje slunjskih krajšnikah na kordunu nek im se kao pravedna stečvina predadu i porezu podvrgnu.

§ 20.

Tamničare (reštanje), koji pod sudom staje, neka hrani děržava.

§ 21.

Žitni dugovi, koje su siromašni krajšnici dužni, nek im se poklone.

§ 22.

Dugovi, koje je Francez za krajške žitelje Austrii predala, nek se děržavnom věču povrē, da ih ono onim, kojim spadaju, izplati.

§ 23.

Naknade več ustanovljene za požare od turske strane uzročene, nek se priličnim putem izposluju.

§ 24.

Cenioču kvarovah nek plati onaj dangubu, koji je kvar učinio.

§ 25.

Služiči krajšnici nek nadalje o trošku děržavnem lěke dobivaju.

§ 26.

U službi nemočni (invalidi) postanim krajšnikom i podoficirom, koji su dugo služili, neka se priměra podpora dade.

§ 27.

Svi siromašni krajšnici imadu pravo u toplicah pěrve banovačke regimente bezplatno u občinskem kupalištu se kupati.

569

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

§ 28.

Straženje na kordunu ima se bolje urediti, i gdje moguće broj poštah umaliti.

§ 29.

Krajški kapitali (*Grenzvermögen*, *Grenzhilfsg. Religions*, *Arbeits- und sonstige Fonds*) neka se našem domaćem děržavnom věču na upravljanje predadu, tako isto da se u Beču ležeće občinske i církvene glavnice izplatite, i našoj domovini na kamate dada.

§ 30.

Izpisanie zemlje nek onaj, tko ih je izpustio, opet si pripisati dati može.

§ 31.

Izplatišenje mondura, kog su krajšnici sami nabavili, i u Italiju poneli, nek se po bečkom ministeriu što skorri izpostuje.

§ 32.

Měrenje zemaljsko (kataster) ima se što prije moguće bude učiniti.

§ 33.

Krajšna magjarskoga ministria ne priznaje, ni priznat hoće.

Tako ustav krajški, kao i posebni gore navedeni zaključci podneseni su posebno putem reprezentacije Njihovom c. k. Vlčianstvu za potvrđenje, dok vědār očekivano potvrđenje stigne, po krépmos izrečenog po Sabornu načelu povrētena je vlast svědomu banu, da posebnom zapovědi odmah u život uvesti učini sve one od gore izbrojenih polaščic, što se bez temeljnog uzdermanja krajške sisteme uvesti može, budući da je Sabor radikalne reforme do mimiuih vrémenih odgoditi odludio.

O dalnjih potekločah Krajine nastaviti će Sabor včetnje svoje, naime o školah, harmicah, plaćanju svega svešteničta, o sudištu, ženitebit oficirah i činovnikah bez kaucije, o šumskom gospodarstvu itd. odmah kao dotični odbori operate svoje sastave, i Sabor ovaj se opet sazove.

Saborski zaključci

Članak XXVII².

O ukinutju urbara i urbarskih službah.

§ 1.

Sve urbanske dosadašnje službe i dače prestaju zauvěk. Isto tako izjavljuje se nezavisnost tako pojedinih podajníků (kmetů) kamo i čítařiv obština od dosadašnje oblasti vlasteosce (gospodiske, spajiske).

§ 2.

Krēpost i valjanost banske povelje (diplome), kojom bi ukinutje urbarskih službah i dačah i církvenoga desetka predtečno osigurano, potvrđuje se zakonom ovim.

§ 3.

Svak dosadašnji kmet jest neograniceni vlastnik svoje urbanske zemlje, i može je u celo ili na komade zaměnit, založiti ili prodati.

§ 4.

Tako nazvana manja kraljevska prava (*pure regularia*) naime: krēmarenje, lovina, ribarica, píčaria i mesarenie neće od sada uživati samo vlasteli (gospoda zemaljska, spajise) zato:

a) Dosadašnje pravo krēmarenja od Miholje do Gjungjeva zaděřat će i u buduće svaka občina; osim toga moći će svaka občina i od Gjungjeva do Miholje isto pravo na jednom městu uživati.

b) Po pravu krēmarenja razumeva se točenje svake věrsti pitja, naime: vína, piva i rakie. Pravo ovo pripada samo čítavoj občini zajedniški, a občina imat će ga u najam (iz arende) da na korist občinske pěnežnice.

c) Ribaria, píčaria i mesarenie dozvoljuje se svakomu na njegovoj zemlji ili gruntu.

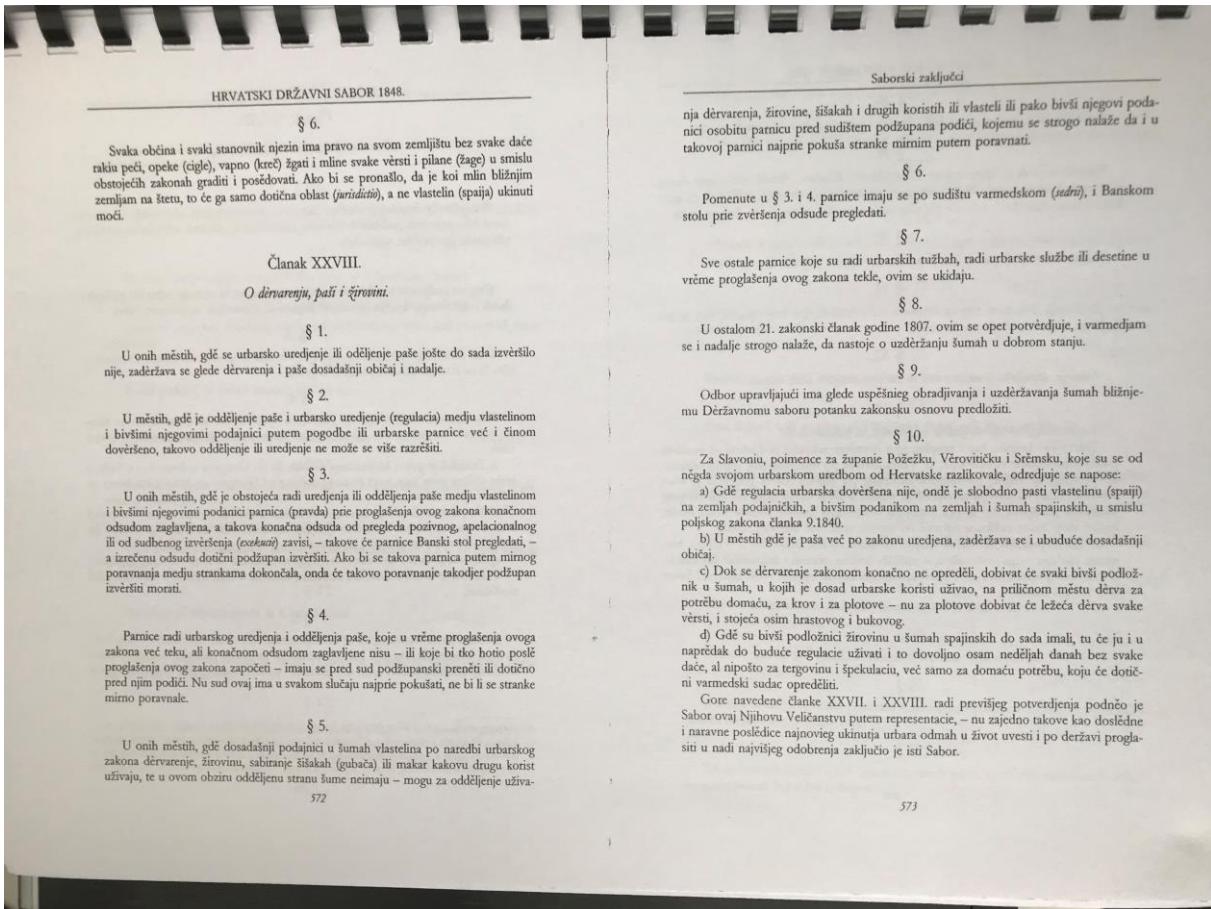
d) Lovina je takodjer svakomu slobodnom, samo ne u šumi izključivo vlasteoskoj ili alodialskoj.

§ 5.

Děržava jamči vlastelom, da će dobiti naknadu za ove urbanske službe i dače kao i za štetu, koju imadu, što se je pravo krēmarenja na občine proteglo. Posebni děržavni odbor opredelit će način i izvor ove naknade i podnjet će svoje dělo bližnjemu saboru.

² U HDA, Tiskovin 131/78 nalazi se posebna tiskovina: ČLANAK o ukinutju urbara i urbarskih službah i datotek te ČLANAK o datoteci, paši i žirovini. Sabor je zaključak o uklanjanju kmetstva i reguliranju kmetstva obvezu donio 7. srpnja (NDHS 1848, br. 76 od 20. srpnja). Zaključak je tiskan u NDHS 1848, br. 73 od 13. srpnja i u SV 1848, br. 14 od 18. srpnja. Taj se tekst tek nematno razlikuje od ovde tiskanoga teksta.

570

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1848.

Članak XXIX.

O nošenju občinskih teretab.

§ 1.

Nošenje občinskih teretab se sive deržavljane bez razlike roda i stališta.

§ 2.

Ključ porezanja (podleženja štibre) za dosadašnje štibaše ostat će i nadalje onaj, koji je dosad vladao, – za one pako, koji su dosad od poreza proti bili, izradit će ključ porezanja privremeno jedan odbor, kog će zastupnici narodni u velikoj skupštini izabrat i zakleti, – dok se obci ključ po saboru ne opredeli.

§ 3.

Porezanje po takovom ključu započeti će se s pervim danom mjeseca studena (novembra) godine 1848.

Članak XXX.

O naredbi, da se vlastelinu dug odgovarati ne može.

Takovim zemaljskim gospodarom, kojih poséđovanju prije proglašenja najnovijeg članka ugarskog urbarstva pripadalo je, izvan ménica (Bleibau) iz odnosenja tergovackog proizvoda, do buduće zakonske naredbe, nikakav drugi dug odgovarati se ne može, i samo za doba neplaćene zakonske kamate mogu se od njih sudbenim putem potrebovati.

Članak XXXI.

O odboru u poslu pomirenja s Ugarskom izaslanog.

Srvnjivanje razprah s Ugarskom krépostju članka XX. ovog Sabora povrëno je presvédomu gospodinu banu i privezrenom njemu odboru, kojeg članove naimenovati Sabor izražao je hvaljenom presvédomu banu, – uslëd toga naimenovani su po gospodinu bana sljedeći članovi:

Gospoda - baron Ljudevit Bedeković,
- baron Franjo Kulmer,
- grof Albert Nugent,
- grof Hugo Eltz,
- grof Petar Pejačević,
- Metell Ožegović,

Saborski zaključci

nja dervarenja, žirovine, šišakah i drugih koristih ili vlasteli ili pak biši njegovi podnici osobitu parnicu pred sudištem poduzvana podići, kojemu se strogo nalaže da i u takovoj parnici najprije pokuša stranke mirnim putem poravnati.

§ 6.

Pomenute u § 3. i 4. parnice imaju se po sudištu varmedskom (sudnji), i Banskom stolu prije zvršenja odsude pregledati.

§ 7.

Sve ostale parnice koje su radi urbarskih tužbih, radi urbarske službe ili desetine u vreme proglašenja ovog zakona tekle, ovim se ukidaju.

§ 8.

U ostalom 21. zakonski članak godine 1807. ovim se opet potvrđuje, i varmedjama se i nadalje strogo nalaže, da nastoje uzderžanje šumah u dobrom stanju.

§ 9.

Odbor upravljujući ima gledje uspšnog obradjivanja i uzderžavanja šumah bližnjem Déržavnomu saboru potanku zakonsku osnovu predložiti.

§ 10.

Za Slavoniju, pojmenice za županiju Požeku, Vérövitiču i Srémsku, koje su se od njeđu svojom urbarskom uredbom od Hrvatske razlikovale, određuju se napose:

a) Gde regulacija urbaska dovršena nije, onđe je slobodno pasti vlastelinu (spaj) na zemljam podanikačima, a bivšim podanikom na zemljah i sumah spajinskim, u smislu poljskog zakona članka 9.1840.

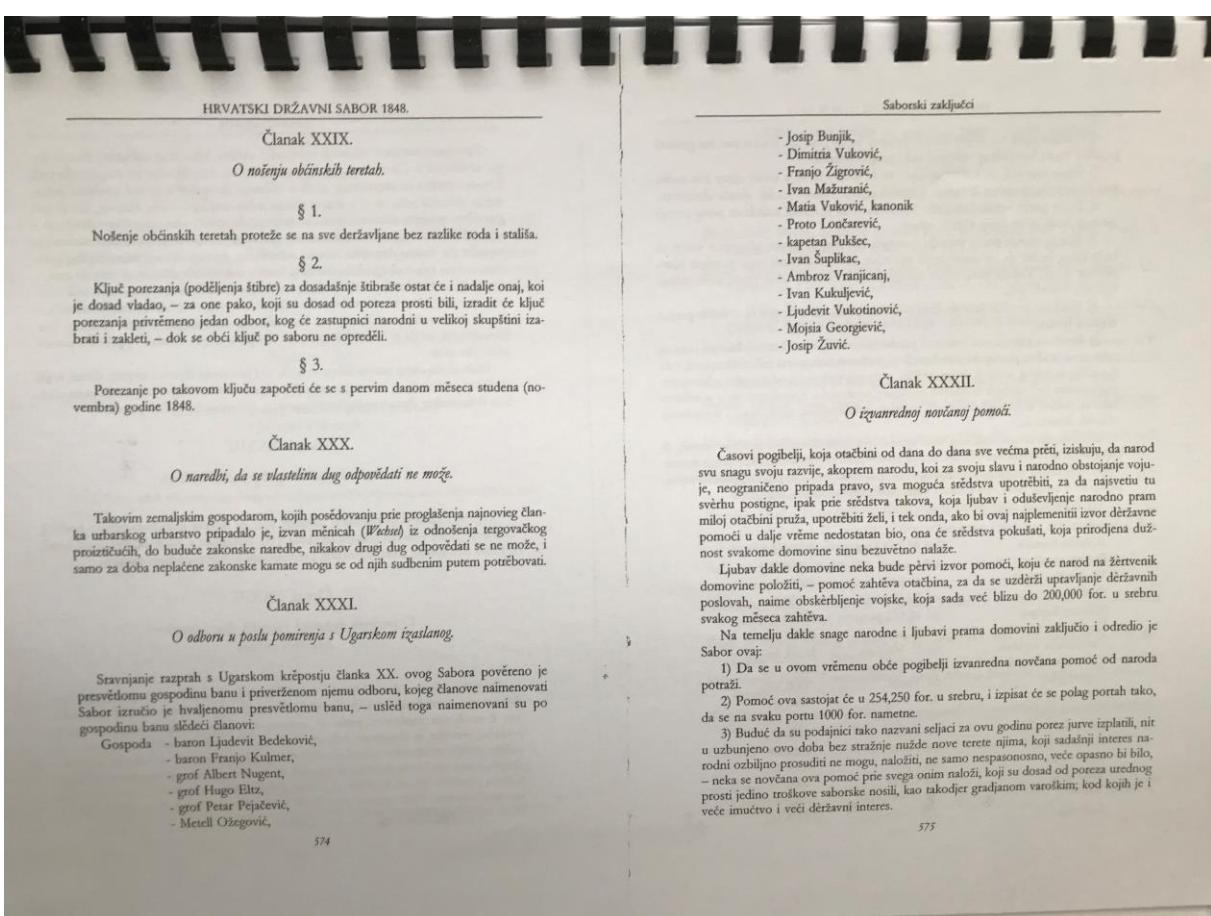
b) U městih gdje je paša već po zakonu uredjena, zadéržava se i ubuduće dosadašnji običaj.

c) Dok se dervarenje zakonom konačno ne opredeli, dobivat će svaki biši podložnik u šumah, u kojih je dosad urbarske koristi uživao, na priličnoj čestoti derva za potrebu domaću, za krov i za plotove – nu za plotove dobivat će ležecu derva svake věsti, i stoeća osim hrastovog i bukovog.

d) Gde su biši podložni žiruvim u šumah spajinskim do sada imali, tu će ju i u napredak do buduće regulacije uživati i to dovoljno osam nedelja danah bez svake dače, ali nipošto za tergovinu i spekulaciju, već samo za domaću potrebu, koju će dotiči varmedski sudac opredeliti.

Gore navedene klance XXVII. i XXVIII. radi previšnjeg potverđenja podnjeo je Sabor ovaj Njihovu Veličanstvu putem representacie, – nu zajedno takove kao dosledne i naravne posliče najnoviweg ukinutu urbaru odmah u život uvesti i po deržavi proglašiti u nadi najvišeg odobrenja zaključio je isti Sabor.

572

4) Podajnici ipak t. j. seljaci neka se pozovu, da od pojedine kuće u ime iste pomoći pojedini portni bez svakog silovanja dobrovoljno prinesu.

5) Porez vojnički, na koliko izplaćen ne bi bio, neka se u račun uzme one sume, koja bi se polag portna u županijah, i varoših izpisati morata – s tim vendar dodatkom:

6) Da se porez vojnički na toliko upotrebi, za da se suma, koja bi se polag portna sakupiti imala, s tim lagje i běže sabere.

7) Takav vendar porez vojnički i nadalje kao dug državne peneznice voditi se bude imao, budući da jur dosad izvan ove nove novčane pomoći svoje posebno opredeljenom, s druge pak strane mnoge između oblasti takav porez juče većom stranom izplatiti jesu.

8) Novčana pomoć, koju će žiteljstvo sada platiti, uzet će mu se u račun poreza dođuće godine.

9) Novčana pomoć ova imade se po dotičnim oblastima bez odvlake po jednom zakletvom iz obće povređenje posuđujućih sugrađanah sastojecju odboru raspisati, i do 4 nedelje u jednoj, a do 4 druge nedelje u drugoj polovini pod strogim odgovorom poglavarsava bez osobitih troškova državnoj peneznici u Zagreb predati, – u ostalom kako se pomoći ta naime u kakovom razmjeru izpisati može, razboritosti i pravednosti oblasti ostavlja se.

Državljani, za time oni, koji su u opasno ovo doba domovinu nevremeno ostavili, ili pak ovan domovinu bez države koristi živu – neka se dvostručno pod porez metnu.

10) Na koliko su po kojem između rođoljubnih dobrovoljnih prinesci juče učinjeni, imadu se u račun ove nove pomoći uzeti onim, koji su takove učinili.

11) Polag broja dakle portna imade platiti i naime:

Požeška županija	od 27 1/2 port.	27500 for.
Požeška varoš	od 1 port.	1000 for.
Virovitička županija	od 40 port.	40000 for.
Ozčk grad	od 5 1/2 port.	5500 for.
Sremška županija	od 40 1/2 port.	40500 for.
Zagrebačka županija	od 66 port.	66000 for.
Varaždinska županija	od 31 2/8 port.	31250 for.
Književacka županija	od 22 2/8 port.	22250 for.
Zagreb grad	od 3 port.	3000 for.
Varaždin grad	od 2 1/2 port.	2500 for.
Književac grad	od 7/8 port.	875 for.
Koprivnica grad	od 2 port.	2000 for.
Karlovac grad	od 4 port.	4000 for.
Bakar grad	od 2 port.	2000 for.
Réka grad	od 4 port.	4000 for.
Vinodol	od 1 7/8 port.	1875 for.
U k u p n o	254 2/8 port.	254250 for.

576

Saborski zaključci

Zastupnici naroda o sredstvih novčanih i načinu, kako bi se najbrže pribaviti mogla, savjetujući, uvažavajući zajedno, da izvor novčani, sveudilj tekucim svagađnjim troškovom ozbiljno ne odgovaraju, za da u vremenu domovine u pomoći priskoče, jednodušno zaključili jesu, da se u svakoj oblasti jedan osrednji komite imenuje, koji će jače glavnice pozvati, da novce svoje na spasenje domovine pod garanciju narodnom u zajam daju – s druge pak strane u pobožnom užihjanju za narod i dom dobrovoljne prineske po čitavoj domovini sabirati odlučili, nu zajedno takove odmah toli u gottovom novcu, toli u dragocenih stvarih i hrani na žrtvenik domovine položili jesu, – plementi i velikodušni primjer ovaj uzpljamto je i slušateljstvo, i ostalo ovdalje žiteljstvo po toliko, da u kraku vrème više hiljadah u novcu i vrednosti sakupljeno biaše. – Čin taj domorodni priobriči će se sa imenovosom darovatelj sa svim oblastima Kraljevinah ovih, za da se i ostalo domorodno žiteljstvo u njeg ugledati i otačbinu u pomoći priskočiti može.

Nada se napokon tverdo Sabor ovaj, da će i poveljene občine i štopska mesta, kojih žiteljstvo pod oružjem ne stoji, iz prirođena ljubavi i narodnog oduševljenja prim otačbini dobrovoljne darove polag mogućnosti na žrtvenim domovine prineti.

Članak XXXIII.

O tegobah i zahtijevanjih pojedinih oblasti.

Tegobe i zahtijevanja pojedinih oblasti, koje su dotični zastupnici Saboru podnali, izvršio je Sabor velikom odboru člankom VIII. izaslanom s nalogom, da takove izvidi, u jedno telo sastavi i radi konačnog pretresivanja bližnjemu saboru podnese.

Članak XXXIV.

O uređenju županija i varoši, kao i poveljenih krajiskih občinab.

Priznao je Sabor, da se županije, varoši i poveljene krajiske občine radikalno uredit moraju – uređenje ipak do miernih vremenih odgoditi je morao, al da zajedno put k uređenju predtećno prokerči, osnovu uređenja izraditi i bližnjem saboru podneti, površio je dotičnom odboru člankom XV. Sabor ovog izaslanom; – na koliko vendar međutim pojedine oblasti u pogledu obnove, umnožanja službah i drugih u isto uređenje zasećajući pitanjih na temelju pučnog zasupanja privremene kakve promene učiniti bi želele, – takove presvetolom banu podneti imadu, koji će moći člankom XXI. njemu podčljene izvanredne neograničene vlasti takove privremeno opredeliti.

577

Članak XXXV.

O odgodjenju Sabora.

Presveti gospodin ban uvažavajući volju naroda, koji je zaključio, da se prie razici neće, dok mu se pravedne njegove želje po najvišem mјestu ne odobre, Sabor ovaj uz jednodušnu želju zastupnika narodnih za permanent je progasio, – nu s druge strane uvažavajući i to, da spasenje domovine u ovo doba više od fizičnog, nego od moralnog ljeva zavisi, – odgodio je uz ljubezni i otčinski pozdrav na čeli narod Šabor ovaj do srđenih vremenih.

Proglašeno po

Franji Žigrovici,
privremenom predsjedniku Kraljevinah Dalmacije
Hrvatske i Slavonije.

HDA, Sabor 1848, Hrvatski i njemački tekot, Protokol 13 b; Njemački tekot PEJAKOVIĆ 1861, 25-76.²

Objavljeni izvori za povijest 1848. – 1849. godine¹

Artuković, Mato, Pisma Bogoslava Šuleka Andrije Torkvatu Brliću, Slavonski povijesni zbornik XXIII, 1-2, Slavonski Brod, 1986, 187-213.

(Bogdanović, David), Iz barene prošlosti Hrvatske. (Godine 1848. i 1849). Izvadci iz zapisaka Andrije Torkvata Brlića, Obrz 22. i 29.3.1914, br. 80 i 87.

Breyer, Mirko, Glas iz Varaždina godine 1848, Varaždinske novine 21.12.1939, br. 525 (brošura Stj. Cara, Sanje /.../ noću među 20. i 21. ožujka 1848. snimane).

Breyer, Mirko, Iz moje zbirke autografa I-II, Srpskorenjak XVI/1, 1920, 94/5 i 185/6 (pisma C. Roberts F. Kureku 15.10.48. i Kureku B. Šuleku 4.9.49).

Brlić-Mažuranić, Ivana, Uložci dnevnika Andrije Torkvata Brlića – Drugi ulozak A.T. Brlić kao banov emisar u Parizu – Dnevnik od 1. prosinca 1848. do 5. svibnja 1935.

Brlić-Mažuranić, Ivana, Iz korespondencije A.T. Brlića, Grada JAZU 16, 1948.

Deželić, Velimir, Pisma pismara Ljudevitu Gaju i njeki njegovi sastavci (1828-1850), Grada JAZU 6, 1909.

Die Protokolle des österreichischen Ministerates 1848-1867, ut. zbiraja Walther Heindl,

Die Ministerien des Revolutionsjahrs 1848, ut. sv. Thomas Kleterka, Bez 1996.

(Dukat, Vlado), Korespondencija o događajima u Ugarskoj 1847-1849, I (do 3. prosinca 1848), Starine JAZU 36, 1918.

Dvoržak, Stanko, Događaji g. 1848, u Dnevniku Dragotje Janevićevu, HZ IX, 1956, 147-150 (usp. i D. Janević, Život jedne žene. Odabrane stranice dnevnika. Prit. Stanko Dvoržak, Zagreb 1958, 158-168).

Frž, Josef Václav, Paměti III, Praha 1886. (2. izd. II, 1960, 224-249; bosavak sna slovenskom pagom u srpskoj 1848).

Gavrilović, Slavko, »Vukovarski događaji, brošura iz revolucionarnih 1848., Zbornik za istoriju 2, Novi Sad 1970, 111-116.

Grada za istoriju srpskog pokreta u Vojvodini 1848-1849, prit. Radoslav Perović, ser. I, knj. I., SANU, Beograd 1952.

Hauptmann, Ferdo, Korespondencija grofa Alberta Nugenta iz god. 1848, Arhiv I, Beograd 1951, 21-57.

Hauptmann, Ferdinand, Jelačić's Kriegszug nach Ungarn 1848, II (Zur Kunde Südsteuropas II/5), Graz 1975, 353.

Horvat, J. – Ravlić, J., Pisma Ljudevitu Gaju, Grada JAZU 26, 1956.

¹ Ovaj preglj objavljenih izvora sadrži popis što ga je objavio J. Šidak, Studije iz hrvatske povijesti za revoluciju 1848-49, Zagreb 1979, 359-367, nadopunjeno naknadno objavljenim izvorma.

² Nije sačuvan izvornizikopis Zapovjeda. Tekot je objavljen na hrvatskom i njemačkom jeziku kao zasebna tekotina u tekotu Ljudevitu Gaju. Kasnije je cijeli njemački tekot objavljen i Stejepa Pejaković.

